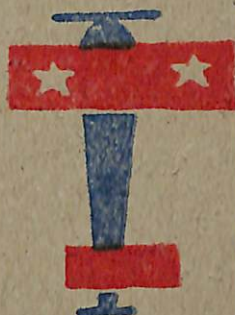

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ

ИНСТИТУТ
ВОСТОЧЕДЕНИЯ
Академик Нави
СССР

ՄԵՆՔ ԵՆՔ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

891.995

Մ-64

ՍԱՆՈՒԳԱՄԻ

CA 586
891.990
Մ-64

2011-07

Գ. ՄԵՐԵՐ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ДОСТОУПОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ՄԵՆԻ ԵՆ ԵՆԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

(Հոկտեմբերիկների համար)

2010-09

ՍՍՀՄԵԼ 1933 թ. ԳՐԱՄԻ
ԹԻՖԼԻՍ

59700-66

ՄԵՆՔ ԵՆ ԵՆՔ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

I

Մանկապարտեզի պես ժպտուն եր այդ որվա արևը:

Այն տարբերությամբ միայն, վոր արևը ժպտում եր լուռ, ու միայն աչքերով, իսկ մանկապարտեզը՝ աղմուկով, ճիչով ու խաղերով:

Դռներն ու պատուհանները բաց եյին. դրսի արևը վողողել եր սենյակների ներսը ու պատերի վրա նկարներ եր անում իր շողերով:

Խմբավարները բախում խաղում եյին յերեսաների հետ, վորոնք փաթաթել եյին նրանց:

Բախում յերևաց մանկապարտեզի վարիչը, տաբիբով մի կին, ժպտալի դեմքին:

— Բալիկներ, հիմա ներս, պարապենք:

— Մորաքնայրը...

— Մորաքնայրը...

— Մորաքնայրը...

Աղմկեցին ու վազեցին դեպի նա: Կպան վարիչին. գրկեցին փեշերը, փտերը, ձեռքերը... Ինչպես մեզուներն իրենց մորը:

— Գնանք, գնանք, փոքրիկներս:

Ու այդ ժամանակ Սրբուհին, մանկապարտեզի ծառայողը, բաց արավ դուռը, վորի յետեից ինչ վոր մեկը գանդահարում եր անհամբեր: Յերբ դուռը բացվեց՝ բոլորը անսան փողոցում կանգնած փոստի յերկձի սալակը՝ բեռնաված զանազան ձևի ու մեծության արկղներով: Արկղները կապոտված եյին թուկերով ու վրաները գրված: Զան-

գի կոճակի մօտ, բացված դռան առաջ կանգնած եր փոստաբեքը՝ մի այգալիսի արկղ ձեռքին:

— Դա մերն ե, — դիմեց վարիչը, ակնոցներն ուղղելով:

— Այո, մանկապարտեզինը, Մոսկվայից:

— Հան, լավ ե, եդ ինչ շուտ:

Յերեխաների գվարթ աղմուկը մի րոպե լսեց, ապա նորից ալիք տվավ՝

— Թող մենք տանենք...

— Թող մենք տանենք, մորաքույր, — թախանձում էյին նրանք:

Ու տասնյակ գույգ թաթիկներ բռնեցին արկղն ու նրա կապած թելերը: Մինչև նա կստորագրեր, փոստաբեքի տետրակում՝ արկղն ու յերեխաները չարժվեցին գեպին ներս:

— Տեսնում եր, ինչ շուտ ստացանք, — յետևներեց հասնելով, ասաց վարիչը, — գործիքներն են, ձեր հավաքած քառասուն ուսուցիչ:

— Վա՛, վա՛, գործիքները, գործիքները...

— Բաց անենք, մորաքույր ջան...

— Բաց կանենք հիմա, փոքրիկներս, բաց կանենք, քայց լավ կլինի, վոր դուք զնաք ձեր սենյակները ու յերեքսան ինչ պատրաստ կլինի, ցույց կտանք՝ ձեզ:

Սմբավարները հազիվ կարողացան փոքրիկ ու միջակ խմբակներին հեռացնել արկղից:

— Մենք մնանք, ոգնենք արկղը բանալուն, մորաքույր, — խնդրեցին մեծերը:

— Լավ, դուք մնացեք, համաձայնեց վարիչը, միայն զնացեք մուրճն ու ունելիքը բերեք:

— Ինչո՞ւ, մորաքույր, տանենք աշխատանքի սենյակը:

— Եդ ել ես լավ ասում, Մուշեղ ջան, դե՛, տանենք:

Յեվ մի առանձին հպարտությամբ, վոր իրենք մեծ են մյուսներից, 7—8 տարեկան փոքրիկների խումբը, ընկեր Նունեյի ու վարիչի հետ միասին արկղը տարան աշխատանքի սենյակը:

Աշխատանքի սենյակը ճովա չեր սարքավորված, սակայն կային անհրաժեշտ մի շարք գործիքներ, վորոնցով կարող էյին սղոցել, ռանդել, մեխել, ծակել և այլն: Յերկու հատ նոր ստացված ատաղձագործական դաղաճաները տեղավորված էյին իրար կողքի, վորոնց վրա դեռ չէյին աշխատել:

— Ապա ունելիքը տվեք, Սուրիկ:

— Չե, դեռ կապերը քանդենք:

— Հա, Հրաչ, տուր դանակը:

Դանակն իսկույն չգտնվեց:

— Ռւր ե գտնակը. ինչո՞ւ իր տեղը չի:

— Պահարանը տեսեք:

— Լավ, առ սրանով կարիր:

Ու մինչև դանակը կգտնեյին, Արտիկը դուրով կարեց Թոկի հանգույցը և քանդեց: Մուրճն ու ունելիքը դրանից հետո սկսեցին գործել յեռանդով: Յերեխաները բոլորն էլ

ուզում եյին մասնակցել այդ գործին: Ով ինչ ասես ձեռքն եր առել ու թխկացնում եր արկղին:

— Սուրբիկ, դու խանդարում ես, եղպես չի կարելի:

— Բալիկներս, դեռ ես մի կողմի մեխերը պետք ե հանել:

Եղ կողքերինը պետք չե, թող մնա, այ, եսպես: Համո, դու յեղ ես խանդարում, թող Սիրուշը հանի մեխը:

— Այ, յես եղ հանեցի, մորաքույր, — մի մեխ բարձրացրած անպայման ուզում եր ցույց տա փոքրիկ Վանին:

— Եղ իզուր ես հանել, Վանիկ ջան, կարիք չկար:

Մնացածներդ մի քիչ հեռու կացեք, թողեք Սիրուշն ու Արտիկն ես յերկու մեխն եղ հանեն՝ են ժամանակ յեքսի տախտակը կվերցնենք:

Վերջապես:

Բանի՛ գույզ հետաքրքիր աչքեր միանգամից ցատկեցին արկղի ներսը, յերբ նրա խուփը վեր կացավ տեղից: Սկզբում թղթե փաթեթներից բացի ուրիշ բան չերկաց: Արկղի դատարկ տեղերն եղ եյին խցված թղթերով: Փաթեթներից ազատելուց հետո միայն, յերկացին գործիքները: Ինչ փոքրիկ, թեթեւ բաներ եյին. իսկի գործիքնե-

րի նման եղ չեն: Համարյա յերկաթե մասեր չկան վրաները: Սրանցով ինչ պետքե շինեն:

— Դա ինչի՞ համար ե:

— Ես ինչի համար ե...

— Սրանով ինչ պետքե անենք...

Հարցեր, անթիվ հարցեր: Բայց բանն այն ե, վոր վարիչն ինքն եղ չգիտե դեռ դրանցից յուրաքանչյուրի դերը: Ինչպես բացատրի յերեխաներին: Հետո նկատեցին, վոր մի յերկու փայտիկների ծայրերին ինչ վոր նշտարներ են ամրացրած, կասես դանակի ծայրեր լինեն: Փայտե լծակի վրա մի շարք համաչափ ծակեր են արած ու մոտները № № դրած: Ուրեմն սրանցից ամեն մեկն իր նշանակութունն ունի: Մի ուրիշ տախտակի կենտրոնում բեռն ե ամրացրած: Վորոշ մասեր շարժվում են հետ ու առաջ: Մի խոսքով շատ մանրամասնություններ, վարոնք կենտրոնացրել են յերեխաների ուշադրությունը ավելի, քան հարկավոր ե: Դրանք Գրի չեն կսյի գործիքներն են:

— Այս գործիքները թողնենք հիմա, փոքրիկներ. յես կծանոթանամ, թե սրանցով ինչպես են աշխատում, ու վաղը կբացատրեմ ձեզ. հիմա անցնենք մեր սենյակը ե պարապենք:

— Չե, չե, եսոր աշխատենք այս գործիքներով, եսոր... աղմկեցին յերեխաները:

— Եսոր վրձնց աշխատենք, վոր չգիտենք, թե վորն ինչի համար ե:

Յերեխաները մի բույս մտածկոտ գառան, հայացքներն անորոշ, ասես թե մի պատ բարձրացավ նրանց առաջ ու փակեց ճանապարհը:

— Նրանք գիտեն, նրանք, — պայթեց հանկարծ մի սուր ձայն լուծյան միջից ու մեքենայութեն մատը բարձրացրեց դեպի վեր:

Բոլորը նայեցին Մուշեղին:

— Ուրեքեր:

— Նրանք, մյուս մանկապարտեզը:

Բոլորի մաքները վրայից քողը բարձրացավ ու հիշեցին, վոր խոսքը վերեւի հարկում տեղավորված ուսուսական մանկապարտեզի մասին է:

— Բնդ հմ ասեց, Մուշեղ:

— Անցյալ օրը մեր բրիգադան նրանց մոտ եր. ցույց տվին նրանք իրենց աշխատանքները, մտանք աշխատանքի սենյակը...

— Այո, այո, յես ել եմ հիշում,— Մուշեղի խոսքը կարեց Անուշը,— յես ել հիշեցի, ես տեսակ գործիքներ կային նրանց մոտ:

— ...եւ տեսակ գործիքներ տեսա նրանց մոտ, — շտաբանակեց խոսքը Մուշեղը:

— Ճիշտ է, ճիշտ է, մորաքույր, Պետական պատմում եր կուլեկտիվում, վոր իրենք գեղեցիկ բաներ են շինել նոր գործիքներով: Նրանք ել են Մոսկվայից ստացել:

— Վոր եղպես ե՞ Սիրուշն ու Մուշեղը գնան:

Բարձրացեք վերեւ ու ընկեր վարիչին խնդրեցեք, վոր յեթե կարելի յէ, մի յերկու հոգու ուղարկի, գան մեզ ցույց տան, թե ինչպես պետք է աշխատենք Գրիչենկոյի գործիքներով:

— Այո,

— Չեք մոռանալ, Գրիչենկոյի:

— Չէ:

— Ապա, ասա

— Գրիչենկոյի:

— Լավ: Ռուսերեն կարող եմ ասել բոլորը, ինչ վոր ասացի:

— Այո, այո, կասեմ:

— Յես ել գնամ, յես ել ուսուսերեն կարող եմ ասել:

— Չէ, բավական են յերկու հոգին լալիկս:

Մուշեղն առաջ ընկավ:

— Դե, գնանք, Սիրուշ:

Նրանք դուրս յեկան սենյակից դեպի պատշգամբի սանդուղքը՝ մնացած ընկերներին թողած անհամբերությամբ ծովում:

— Դե, փոքրիկներ, հոգնեցիք: Ապա մի ուղիղ կանգնեք, տեսնում եք, մյուս խմբակներում յերգում են, մենք ել յերգենք:

Ռմբական յերգը թարմացրեց յերեխաներին ու ցրեց նրանց ծանր մտածմունքները:

— Հիմա շարքով, իմ յետեից,— ասաց ընկեր Նունեն ու առաջ ընկավ: Վոտքի ու յերգի տակտերով դուրս յեկան նրանք բակ, ուր դեռ ժպտում եր դարնան արիւր:

II

Ավելի հեռաքլքի տեսարան սկսվեց այն ժամանակ, յերբ վերադարձան Մուշեղն ու Սիրուշը, նրանց հետ ել մյուս մանկապարտեզից ուղարկված բրիգադը՝ Վասյան, Ալյոշան ու Շուբան:

Քաղաքիցը այս անգամ ավելի կարճ տևեց:

Նրանց տեսնելուն պես՝ յերեխաները թողին իրենց խաղն ու գրոհեցին դեպի դահլիճ: Բայց խմբավարները կանգնեցրին նրանց.

— Փոքրիկներ, մոռանում եք, վոր պետք է շարք անդնեք: Ապա մի կանգնեցեք:

Ամենից շուտ մեծերը կանգնեցին, փորձհետե շտապում ելին գործիքների մասին լսելու: Նրանց յետևից փոր-մփոր շարժվեցին մյուս յերկու խմբակները՝ միջակներն ու փոքրիկները:

Յերբ յերեք խումբն ել շարքով բոլորված ելին դահլիճում՝ վարիչը ծափ տվավ մի ահամ, վոր լսեն ու հայտարարեց.

— Միջակ ու փոքրիկ խմբակներն իրենց սենյակները

կգնան, իսկ մեծ խումբը՝ աշխատանոց: Մեզ մոտ յեկած բրիգադը կբացատրի, թե ինչպես պետք է աշխատենք նոր ստացած գործիքներով:

— Մենք ել ենք ուզում տեսնել, — ասացին միջակները:

— Մենք ել ենք ուզում տեսնել, ընկել — ուժեղացրին առաջինների բողոքը փոքրիկները:

— Յետո ել մենք ձեզ ցույց կտանք:

— Միասին ենք ուզում:

— Միասին չենք տեղավորվի, աշխատանքի սենյակը փոքր է:

Մի թեթև լուսթյունից հետո՝

— Այստեղ դահլիճում կտեղավորվենք, — լավեց մի փոքրիկ ու սուր ձայն:

— Այո, դահլիճում, — միացան մյուսների ձայները:

— Հը, ինչպես անենք, — դարձավ վարիչը խմբավարներին, — յերեխաները բոլորն են ուզում:

— Բոլորը եք ուզում միասին:

— Այո, — համազարկ տվավ դահլիճը:

— Աղմուկ կբարձրացնենք:

— Չենք բարձրացնի, — նորից թնդաց դահլիճը:

— Լավ, — յենթարկվեց յերեխաների փորոշմանը վարիչը:

— Դե, հանգիստ մնացեք մի տեսնենք:

Ապա մի այստեղ բերեք գործիքները: Ընկեր նուսեն ու Աշխենը դահլիճ բերին գործիքները:

— Нука, объясните нам теперь, детьки, — դարձավ վարիչը փոքրիկների բրիգադին:

— Մի սեղան ե հարկավոր այստեղ, — կարգադրեց Վասյան, գործնական մարդու զիրքով:

(Վասյայի ասածները վարիչն իսկույն թարգմանում էր յերեխաների համար):

Ընկեր Աշխենը կողքի սենյակից մի սեղան առաջ քաշեց, Վասյան շտապեց դեպի նա, ձեռքով փորձեց սեղանի կայունությունը, հետո մի քանի ուրիշ սեղաններ փորձեց ու մինի վրա կանգ առավ: Կայուն եր: — Սա բերեք:

— Յերկու հատ մեխ ու մի մուրճ ել տվեք: Շուրտ, պահիր եսպես, գործի դրավ ընկերոջը, գործիքներից մինը սեղանի վրա հարմարեցնելուց հետո: Բերած յերկու մեխով ամրացրեց նա գործիքը, վարը անշարժ կպավ սեղանի մեջքին: Դահլիճի մեջ կազմված յերեխաների գոտին մեքենայորեն սեղմվում ու նեղանում էր դեպի կենտրոնը: Բոլորն ուզում էին տեսնել Վասյայի ամեն մի շարժումը ու լսել նրա խոսքերը:

— Բալիկներս, դուք խոսք տվիք տխր, աղմուկ հանել:

Յերեխաները հետ գնացին, լայնացրին ողակը: Բայց քիչ հետո նորից նեղացավ գոտին. իրար հրմշտում էին, շշուկ եր բարձրանում, թեև վոչ վոք նրանցից չեր ուզում խախտել իր տված խոստումը: Հետաքրքիր եր, ինչ անեին:

— Այ, ես բեռը վոր կա, — շեշտեց Վասյան, — ես մյուս գործիքի համար ե: Սրա վրայի ծակերը պետք է հազցնվեն բեռին: Այն ժամանակ գործիքը կպտտվի բեռի շուրջը ու իր ծայրի դանակով կանոնավոր ու գեղեցիկ շրջաններ կտրի: Շրջանները մենք կարող ենք մեծացնել ու փոքրացնել. սրա համար նշանակված են թվանշաններ: Այ, փորձենք: բարակ տախտակ ունեք, կամ զրկա:

— Ունենք, բեր, նուսե:

— Ահա, տեսեք. ես տախտակից յես հիմա անիվ կկտրեմ: Շաղափ տվեք, տախտակը ծակեմ:

— Ունե՞նք աշխատանոցում, — զիմեց վարիչը:

— Չեմ հիշում, գնամ տեսնեմ:

— Այս գործիքների հետ պետք է լինի, — մեջ մտավ Վասյան։

— Նույնիսկ յերկու հատ, — ավելացրեց Ալյոշան։

— Չկար։

— Չի կարող պատահի։

Բայց մի քանի բոլակից հետո, արկղի մեջ գտան ճիշտ Վասիայի առած յերկու շաղափներն էլ։ Ծակեց նա տախտակը մի կետում ու հանգցրեց բեռնին։ Նրա վրայից էլ կարող գործիքը։

— Բռնեցեք եսպես, Ալյոշա, Շուրա։ Նրանք բռնեցին, իսկ ինքն սկսեց շրջել կտրիչը տախտակի վրայով։ Մի բոլակ չանցած, նա հանեց տախտակը, սղմեց մեջտեղը և դուրս ընկավ մի սիրուն, կանոնավոր ու մաքուր կարճ ված անիվ։

— Վահ, — զարմացան բոլորը։

— Հիմա ուզում եք ավելի փոքր, կամ մեծը կտրեմ։ Գործիքը հանեց բեռնից, հագցրեց մյուս անցքով։ Պատեց։ Եւ ավելի մեծ անիվ կտրվեց։ — Շատ գեղեցիկ բաներ կա-

րող ե շինել ձեզանից ամեն մեկը սրանցով, առանց դժվարության։ Որինակ սրանք ավտոմոբիլի լավ անիվներ են։ Բաժակների համար խուփ. եւ մյուսները, փորից հանեց ենք անիվները՝ պատկերների համար շատ լավ շրջանակներ։

Կարող ենք բաժակակալ շինել սրանից։ Այդ գեղեցիկ մի շրջան կկտրենք բաժակի հաստությամբ։ Ահա անեմ։ — Ու կտրեց իսկույն։

— Մի այս չափի տախտակ ել վերցնենք մեջը չհանած, բաժակի հաստակի համար։

Հավասար կտրենք կողքերը, փոր քառակուսի դառնա։ Սրա համար եւ մյուս գործիքով պետք է կտրենք։

Նա վերցրեց մի յերրորդ գործիք, փորի տակ սղմվում էր ուղած ուղղությամբ տախտակը ու վրայով անցնելով շարժվում նույնպիսի մի դանակ։

— Ահա, մեկ, յերկու, մեկ, յերկու. ընդ, պատրաստ է։ Կտրեց իսկույն տախտակի մի կողքը, հետո՝ մյուսները։

— Հիմա, յեթե մենք չորս հատ թելի փոքրիկ կոճիներ ամրացնենք այս տախտակների անկյունների միջև կստանանք գեղեցիկ բաժակակալ։ — Ու բաժակը տեղավորելով նրանց մեջ՝ ցույց տվավ Վասյան։

— Վահ, ինչ հեշտ է, եդ հո մենք ել կշինենք։

— Կարող ենք փոքրիկ տուփեր շինել, ծաղկամաններ, արկղներ, սարքակների համար բներ։ Մի խոսքով ինչ փոր ուզենաք. հարկավոր է միայն տախտակ ու մեխ։

— Հիմա դուք յեկեք, փորձեցեք, — առաջարկեց Վասյան փարպեաի մեծահոգությամբ։

Մեկ մեկ մոտեցան յերեխաները, փորձեցին, նույնպիսի հեշտությամբ կտրում էին գործիքները այնպես ինչպես և Վասիայի ձեռքում։ Ուրախացան, վոգեվորվեցին. խլիլում էին իրար ձեռքից, բայց տախտակն ու գիկար հատան։ Ժամն արդեն 12 էր։

— Դէ, բաւական ե յերեխեր, — խոսեց վարիչը, — եւ տախտակ շունենք մենք: Յետեւ ուզում եք աշխատել սրահ-
ցով, տախտակ բերեք տանից.

— Կրերենք, կրերենք, — գոչեցին ամեն կողմից:

— Իսկ հիմա, շնորհակալութիւն հայտնեցեք բրիգա-
դին, ու կարգով գնացեք ձեր սենյակները, նախաճաշելու:

— Նրանք ել գան մեզ հետ նախաճաշելու, մորաքույր,
նրանք ել գան:

— Հա, փոքրիկներս, լավ եք ասում, յետ մոռացա,
նրանց ել հյուրասիրենք:

— Այո, հյուրասիրենք, նրանք մեր հյուրերն են:

— Փոքրիկ ընկերներ, — գարձով վարիչը բրիգադին,
— մենք շնորհակալ ենք, փոր այգքան շատ բան ցույց
տվիք մեզ այսօր: Մի որ ել մերոնք կգան ձեզ մոտ, պատ-
մելու իրենց աշխատանքների մասին: Սրանք ել շատ ու-
րիշ տեսակի աշխատանքներ են կատարում: Իսկ հիմա
խնդրում են ձեզ մեր յերեխաները, փոր իրանց հետ մնաք
նախաճաշելու:

Առանձնապէս ուրախ ե յին Մուշեղը, Սիրուշն ու մյուս
հսկաներիկները, փորոնք Վասյայի, Ալյոշայի և Շուքա-
յի հետ միեւնոյն կուեկտիվումն ե յին:

Մանկապարտեզից այդ օրը տուն դառնալիս՝ փոք-
րիկներից ամեն մեկը մի բան եր մտածում միտոյն, թե
մյուս օրը ինչքան զիկա ու մեխ պետք ե բերի հետը, փոր
նոր գործիքներով նոր բաներ շինի ինքը:

ԴՊՐՈՑԻՑ – ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Հպարտ յերթով
Մենք ամեն օր
Գործարան ենք
Դիմում հերթով:
Պայման ենք զրել
Գործարանի հետ
Ու զրել ժամկետ,
Վոր 50 հոգու
Դարձնենք զրազետ.

Թերթը կազմենք
Պատի

Գործարանում,
Պիտի

Ծաղրենք, նկարենք
Նրանում

Ծուլլին ու վատին.

Ով ուշանա,

Ով՝ կեղծի, խաբի,

Ով խմի-հարբի,

Տեմպից հետ մնա՝

Հարվածենք նրան

Անխա:

Յեխից-ցեխ ենք անցնում

Որերի ընթացքում.

Ու մի նոր զգացում

Ունենք հպարտ,

Վոր մենք բանվոր ենք,
Ու պեռքական մարդ.

Վոր մենք ել ենք
Սոցիալիզմ
Կառուցում.

Յեւ ինչ չենք տեսել զպրոցում,
Հիմի՝

Այստեղ ենք անցնում:

Գործարանն ել
Իր հերթին

Տվել ե խոստում,

Վոր կոգնի մեզ,
Կսարքի

Մեր արհեստանոցում

Ամեն ինչ կարգին:

Բայց անցնում են որերը.

Վերջին որն ե ժամկետի:

Մենք կատարել ենք բոլորը:

Իսկ այդ որը

Նրանց որն ե հանգստի:

Միթե մոռացան նրանք

Պայմանն ու խոստումը

Դպրոցին...

Կամ ճեղք տվին...

Լսվում ե ձայնը տնրոցի-

Գոռում ե

Ավտոն ծանր.

Բացվում ե դուռը զպրոցի:

Բարձած բերում ե

Մեծ ու մանր

Հազար գործիք,

Ու,

Հարվածայիններին

Գործի:

— Այսոր մեր որին հանգստի,

Յեկել ենք մենք:—

Ասին, —

Սարքավորենք

Արհեստանոցը ձեր.

Ու գործարանից

Բերել ենք

Այս բոլորը՝ նվեր:

Գործը յեռաց հանկարծ

Աշխատանոցում.

Վորը չափում ե, կարում,

Վորը՝ խարտոցում:

Մոտոր, օդմիչ, դազդան

Տեղերն ամրացան,

Կաշվե փոկը ուսած՝

Անիվը դարձավ:

Լարված աշխատանք ե

Մինչև ուշ գիշեր—

Սարքված պատրաստ ե

Արհեստանոցը մեր:

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ՓՈՔՐԻԿ ԿԱՌՈՒՅՈՂՆԵՐԸ

Ո՛ւհ, ինչքան գործ ունենանելու «Կարմիր կոլխոզ»-ի մանկապարտեզում, վոր իմանաք: Որերն ել, կասես դիտմամբ, վազում են իրար յետևից, ժամկետը մոտենում է արագ—հասցնելու յեն, թե չե: Տեսնես վոր բրիզադն է ժամկետերից շուտ վերջացնելու... Մրցանակը տանելու միտքը անհանգստացնում է աշխույժ ու ժիր փոքրիկներին: Նրանք զրժվրժում են, զբաղված, գործնական ու մեծորեն լուրջ:

- Եդ մուրճն ինձ տուր մի, Նազիկ:
- Սղոցը հրեն, Ջարիկ...
- Առ բահր, Ադուս:
- Սպասիր, կամուրջը չփչացնես...
- Պահիր եսպես, մեխում եմ:
- Կարելի յե՞ եսպես, ընկ. Սիրուշ:

Իսկ ընկեր Սիրուշը, վոր նույնպես զբաղված է ու չի ջոկվում նրանցից, մի խմբից մյուսին է անցնում, նրանց պես լուրջ, ընկերական, հավանություն ու խորհուրդներ տալիս նրանց կատարելիք գործին:

Յեվ ի՞նչ լավ է, վոր աշխատանքն եսպես լավ է անցնում ու հետաքրքիր. թե չե են ի՞նչ եր սկզբում. չեր իմանում ինչ անի ընկ. Սիրուշը, ինչո՞վ զբաղեցնի յերեխաներին: Չեյին լսում: Աղմկում եյին: Նրա խրատներն ու բարկանալն ել ձանձրացնում եյին փոքրիկներին, ու զուրա եր գալիս, վոր նրանք անկարգ են:

Յեթե այդպես շարունակվեր, գուցե Սիրուշն ինքն ել ձանձրանար իր գործից, կամ համոզվեր, վոր ինքը չի կարող լավ մանկապարտեզուհի լինել ու թողներ, հեռանար

նորից դեպի քաղաք: Բայց մի հանգամանք փոխեց գործի պատկերը:

Մանկապարտեզը բացվել եր կոլխոզիկների մանուկների համար: Նախաձեռնությունը Հոկտեմբերյան տոներին քաղաքից յեկած շեֆ գործարանի ընկերներին եր,

Վորոնք խոստացել եյին ուղարկել քաղաքից, ինչ վոր հարկավոր է: Յեվ յերբ այստեղ յեկավ ընկ. Սիրուշը, վնջ թե «հարկավոր ամեն ինչը», այլ համարյա թե մանկապարտեզի համար վնջինչ չկար դեռ հա: Բայց ընկ. Սիրուշի յետևից, «Կարմիր կոլխոզ»-ի համար մի քանի կապկապած արկղաներ ել յեկան: Դրանք մանկապարտեզի համար եյին: Միջին՝ պատկերազարդ գրքույկներ, խորանարդիկներ, պատկերներ, գունավոր մատիտներ, ներկեր ու տետրակներ և ամեն տեսակի գործիքներ՝ փոքրիկների համար:

Ամենից շատ յերեխաներին դուր յեկավ գործարանի գունավոր պատկերը. չենքը՝ մեծ, պատուհաններն ենքան շատ, ծխնելույզը բարձր-բարձր, բա բանվորները... ինչքան շատ են...

Հարցերն սկսեցին թափվել մեկը մյուսի յետևից:

— Եդ գործարանը քանի՞ տնգամ բարձր կլինի մեր տանից, ընկեր Սիրուշ:

— Քանի մարդ է աշխատում ենտեղ. զուր յեղել էք եղ գործարանում. ինչե՞ր են շինում, սրանք ինչու համար են, ընկ. Սիրուշ... ընկ. Սիրուշ...

Յե՛վ ամենից շատ հետաքրքրեց նրանց այն փոքրիկ վագոնները, վորոնք տեղավորված էյին գործարանի յերկու շենքերը իրար միացնող յերկաթագծերի վրա:

— Պահ, սրան տես մեկ, սրան, Արամ ջան...

— Ու չափազանց հաճույք եր պատճառում այն հանգամանքը, վոր վագոնները զլորվում էյին մարդկանց ույժով:

— Դուք տեսել էք, ընկեր Սիրուշ, եղ վագոնները, — տասերորդ անգամ հարցրին նրանք ուրախությունից:

Յե՛վ յերբ ընկեր Սիրուշն ասաց, վոր մի անգամ եղ ձեզ կտանեմ ցույց տալու՝ քիչ եր մնում, թե սրտները ձաքի անհամբերությունից:

— Վո՛ւ, վո՛ւ, — ծափ տվին ուրախությունից: Բայց զե, զուրսը ցեխ եր, ձյուն, ցուրտ ձմեռ:

— Մենք մայիսին կգնանք քաղաք ու կտեսնենք այդ գործարանը:

— Չե, չե, մայիսը հեռու յե, շուտենք ուզում տեսնել, շուտ, շուտ...

Ու փոքրիկների անհամբերությունը Սիրուշի մեջ մի լավ միտք առաջ բերավ:

— Փոքրիկներ, դե վոր շուտ եք ուզում տեսնել...

— Շուտ ենք ուզում, շուտ ենք ուզում, — խլեցին բերնից խոսքը:

...մենք կարող ենք շուտ տեսնել, յեթե այսպիսի մի բան տեսնեք...

— Ի՜նչ, — բերանաբաց ՉԻ փոքրիկները սպասում էյին, թե ընկեր Սիրուշի բերանից ինչ զուրս կգա, վոր նրանք գործարանը շուտ տեսնեն:

— ...այն, վոր մենք կարող ենք այդ գործարանը այստեղ շինել...

Քսանրմեկ զույգ ուրախ աչքերը լայնացան, բերանները կամաց բացվեցին:

— Չարժանում էք. չենք կարող շինել. տեսնում եք, ամեն տեսակի գործիքներ ունենք. մի՞թե ես պատկերներին նայելով չենք կարող սրա նման փոքրիկ գործարան շինել...

— Կարող ենք, — անվստահ ասաց մինը:

— Կարող ենք, — վստահ խառնվեցին և մյուսների ձայները:

— Սպասեցեք, տեսնենք կարող ենք, թե չե:

— Կարող ենք, — համադարկ տվին միաձայն:

— Մեզ հարկավոր կլինի տախտակներ, փայտիկներ, մեխ, յերկաթալար...

— Յես տախտակ կբերեմ, ընկ. Սիրուշ:

— Յես ել մեր տանից մեխ կբերեմ:

— Սպասեք. եղ լավ եք ասում: Ել ո՞վ ինչ կարող է բերել:

— Յես:

— Յես:

— Յես ել տախտակ կբերեմ:

— Յես ել մեխ կբերեմ:

— Յերկաթալար ե հարկավոր:

Յերեխաները նայեցին իրար յերեսի:

— Բենոն կարող ե:

— Հայրիկիս կասեմ, — համաձայնեց Բենոն:

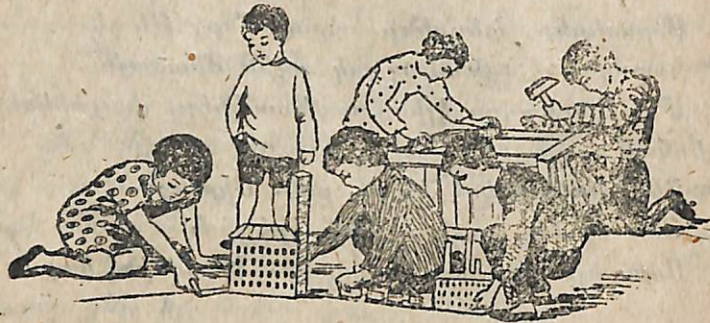
— Լավ. եղ ել դու, Բենո: Ինչ ել պակասի, կձարենք կոլխողից, կամ ինքներս կշինենք: Հիմա մի ուրիշ բան. քանի հոգի յեք ուզում աշխատել դրա վրա:

Բոլոր մասները բարձրացան իրենց սուր ձայների հետ:

— Դե վոր բոլորդ, են ժամանակ եղ մեկը քիչ ե. բոլորս իրար հետ աշխատել չենք կարող, կխանգարենք մեկ-մեկու:

- Յերկու հատ շինենք,—գոչեց մի ուրիշ սուր ձայն։
- Չե, յերկու հատն ինչ կանենք։
- Ուրիշ բան շինենք։
- Ի՞նչ։
- Մեր կոլխոզը։

Նորից լավ միտք տվին փոքրիկ խորհրդատուներն ընկեր Սիրուշին, և շատ լավ միտք։ Նա մտահոգված էր, թե ինչպե՞ս պոլխոսիկի բնույթ տա զբաղմունքներին. ինչ-

պե՛ս բազմակողմանի աշխատանքն ու ուսումը հյուսիսի իրար հետ։ Քաղաքումն այս բոլորը տվելի հեշտ է. գործարաններ կան ամեն տեսակի. կարող են կապվել նրանց հետ, գնալ, տեսնել ու աշխատել։ Իսկ այստեղ, մի գյուղում, փորտեղ մոտիկ գործարան չկա, յեղանակը ցուրտ, ճամբերը ձյուն ու ցեխ,—սուր կարոզ են գնալ։ Ահա, այս պայմաններում. ուղղակի փրկություն էր ընկեր Սիրուշի համար այդ միտքը։

— Հա, փոքրիկներս, Սարոն լավ ասաց. շինենք մեկ ել մեր գյուղի կոլխոզը—«Կարմիր կոլխոզը», տները, բանջարանոցը...

- Նոր շինած գոմը,— ձայն տվին։
- Մեր դպրոցը,— ասաց մի ուրիշ ձայն։
- Զաշարանը...
- Զաղացը...

Յե՛վ Կապույտեց աշխատանքի մի գեղեցիկ ու հետաքրքիր ծրագիր մանկապարտեզի համար։

Այլևս ընկեր Սիրուշի գրույցն ու կարգացած մի պատմությունը, աշխատանքի ընդմիջումին՝ ձանձրալի չեր լինում նրանց համար։ Բայց նրանք միասին համոզվեցին, փոքրիկ խումբն ել մեծ կլինեն. ու կխանգարեն իրար աշխատանքի ժամանակ։ Յե՛վ վորոշեցին յերեք խմբի բաժանել։ Յերրորդ խմբի աշխատանքի համար վերջերին բաժնակի մի դաշտ, փոքր միջով ջրանցք էր անցնում, և տունն ձնապես ուրախ ելին, փոքր կամուրջ պետք

և շինեն վրայով, արակտորով պետք է վարեյին հողը։

Հետևյալ օրը աշխատանքի պլանը կազմեցին։ Բաժանվեցին յերեք բրիգադի, ամեն մեկի մեջ 7 բրիգադիր։ Ընկեր Սիրուշը բացատրում էր նրանց, ոգնում ու ցուցաբերում տալիս։ Վորոշեցին վերջացնել այդ աշխատանքը մինչև հունվարի 22-ը։ Այդ օրը շեփ գործարանից պետք է ընկերներ գային։ Իսկ յեթե չվերջացնե՛ն։ Հայտարարվեց մրցում։ Ով ժամկետից վաղ վերջացնի՝ նա տանում է մրցությունը։ Նրանց անունը կլինի կարմիր տախտակին։

Ու հիմա յեթե մտնենք «Կարմիր կոլխոզի» մանկապարտեզը, փորտեղ հավաքված են կոլխոզիկների 5—7

տարեկան փոքրիկները՝ կանանք, վր ընկեր Սիրուշը շատ
զգուշ ու վտառների ծայրերի վրա յե մոտենում մի բրի-
զադից դեպի մյուսը, վոր չխանգարի: Այնտեղ իրար խառ-
նըված, մտազբաղ, լուրջ ու գործնական աշխատում են
յերեք շրջանակների շուրջը, վորոնց մեջ գետեղված են
գործարանի, կոլխոզի ե բամբակադաշտի մոդելները: Մուր-
ձը, սղոցը, ռանդան ու բահը մի ձեռքից մյուսն են անց-
նում: Չափում են, կտրում, սղոցում, փորում, շինում—
մի խոսքով կառուցում են, ինչպես վոր գիտեն, ինչպես
բացատրում է ընկ. Սիրուշը: Նրանք լարված մրցման մեջ
են ե ամեն մեկն ուզում է, վոր բրիգադի մեջ ինքն աշ-
քի ընկնի: Աշխատանքի զարգարից հետո լավում է նրանց
ուրախ յերգն ու քայլը, նրանց պարն ու մարզանքը:

Մինչև 22-ը գեռ բավական ժամանակ կա, բայց շր-
ջանակները հետաքրքիր են դարձել ու ավելի յեն վողեո-
րում փոքրիկ կառուցողներին—այնտեղ շենքեր են յերևում,
ցանկապատեր, մարզիկ. հատակը ծածկված է հողով ու
ավազով, շենքերի մասերը ներկվում են, բնական գույն
տալու՝ քարին, փայտին... Մարդիկ գունավոր կավից են
ծեփված: Գործարանի բակում վագոններ են յերևում գը-
ծերի վրա: Ջրանցքի կամուրջը գեռ կիսատ է, բայց ներ-
կում են... Մի բան պակասում է. դա նրանց համբերու-
թյունն է: Շատ են շտապում. ուզում են իմանալ, թե ով
է տանելու մրցանակը—փոքրիկ կարմիր գրոշակը, Լենինի
պատկերը վրան: Ուզում են իմանալ, թե բրիգադիւրներից
վորի անունն է գրվելու պատի թերթում: Տեսնենք:

ԽԱՂ—ԱՇԽԱՏԱՆՔ

1.

Մի տեսեք թե մանկանոցում
Ի՞նչ աղմուկ է, իրարանցում.
Հավաքվել են ընկերները—
Չենը լավում է փողոցում:

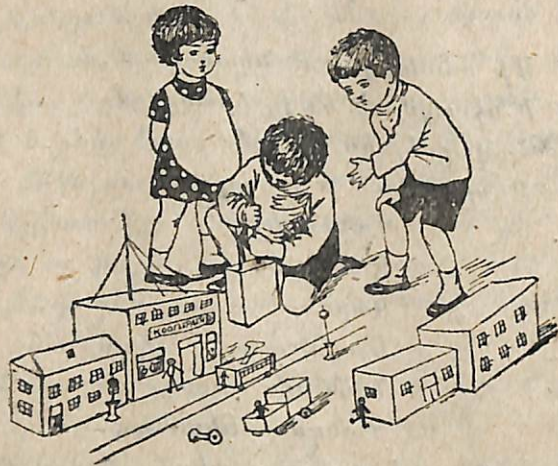
Վանին է,
Չանին է,
Կարոն,
Մարոն,
Նախշուն Հեղոն,
Գանգուր Յեղոն,

Ելի քանիսը սրանց պես—
Միտտ ել չի, թե թվեմ ձեզ...
Հավաքվել են, սարքել հանդես:
Մինը ետեղ մի անկյունում,
Մի խումբ հեռու՝ մի տեղ բռնած —
Իրանց համար գործ են շինում՝
Վորն աղմուկով, վորը՝ լռած:

Ու ժխորում
Աղմուկի տակ
Չեն խանգարում
Իրար նրանք,

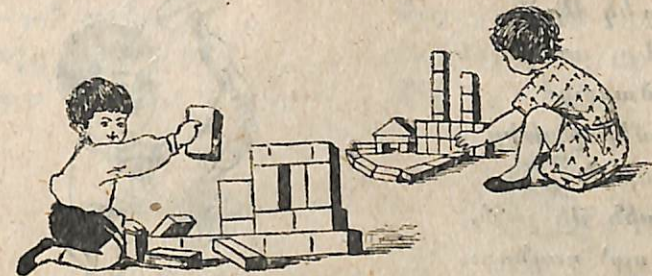
Դեմքները լուրջ, են մանկական,
Կտրել է վարդ.
Շարժումները՝ խիստ համարձակ,
Ժիր ու զվարթ:

Մի տեղ քաղաք են շինում, տես
 Փողոցները՝ յերկար ու ձիգ.
 Կառք ու ձիեր՝ ինչքան ուզես,
 Վողջը թղթից — տուն ու մարդիկ.

Անկյուններում փողոցների
 Բանվորական կոռպորատիվ.
 Հազար տեսակ բաներով լի՝
 Ցուցանակները ճակատին:
 Գնորդները մտնում, յելնում,
 Ե՛լ գյուղացի, քաղաքացի—
 Վորը տանում, վորը՝ բերում,
 Վոնց վոր ճանճը մեղվամուտի:
 Ելի հեռու եզ տներից,
 Ուրիշ տների յետևում,
 Գործարանի յերկար ու ցից
 Ծխնելույզներն են յերևում:
 Եսպես հազար ու մի բաներ,

Ինչ պատաներ,
 Չեղքներն ընկել՝

Բերել են ու կողքին տնկել...

Բա են կողմը նայեցեք մին,
 Թե ինչ շեշտ ե տուել գեմքին:
 Չարաճճի մեր Վիգուշը,
 Շուրջը խմբած իր թայ-թուշը:
 Ինքը նրանց չափ ե տալիս,
 Հոկտեմբերիկ են՝ գնում, գալիս —
 Մի-մի կարմիր կտոր վզին՝
 Թափով քայլում են միասին...
 Յեվ ձայները իրար խառնած,
 Լըջությունով աչքները լի,
 Թաթիկները անկարգ բռնած —
 Են մանկական լեզվով թլիկ—
 Միշտ վողջույնի կոշիկն զգաստ,
 Յերբ լսում են՝ «յեղիր պատրաստ»:
 Չայն են տալիս՝

«Մենք միստ պատրաստ»:
 Եսպես աշխույժ իրարանցում—
 Մեր վանիկանց մանկանոցում:
 Խաղ են անում ընկերներով՝
 Չենը լսվում ե փողոցում:

Կարմրաթշիկ
Փոքրիկ Արան,
Տեսեք, սարքել է
Գործարան:
Կարմիր թղթից
Շինել հսոց,
Կրճքին մի լաթ,
Թե սա՝ գոգնոց:

Փուքսը ծալ-ծալ
Մի թղթե պարկ.
Մուր է քսել
Յերեսին ալ—
Զարկում, հա զարկ...
Շրջած մի դույլ
Արել զընդան,
Մի մատիտ ել
Բռնել վրան—
Ծեծում, շինում
Հազար մի բան.
Մուրճ ու կացին,
Խոփ ու գութան...

Իսկ Սուրիկը, տես
Հատակին—
Մերկ ծնկները
Ծալած տակին—
Վհոց է բացել
Հրապարակ—
(Լուրջ գործի յե
Ծանր ու բարակ) —
Ու մոռացած
Շուրջն աղաղակ
Պատրաստում է
Մի լավ քաղաք:
Լուցկիներից

Գիծ է շարել,
Տուփիկները՝
Վազոն արել.
Մեջը լցրել
Լոբու հատիկ,

Յերկհարկանի,
Յևեհարկանի—
Փայտիկներից
Ինքն է շինել...
Յեվ եղ տեղից

Թե, թող լինեն
Սրանք մարդիկ:
Տուփի յետե,
Տուփի առաջ
Համազգեստով
Սև ու կանաչ
Կպցրել է
Յերկու պատկեր,
Թե՛ Կոնգո և Կատարն,
Վատմանն, ես ել:
Դրանց շուրջը
Մեծ մեծ տներ,

Քանի, քանի
Փողոցներն են՝
Ուղիղ ու ծուռ
Ըսկիզբ առնում
Ու դուրս ձգվում:
Քանի փողոց՝
Մարդկանցով լի՝
Ըշտապում են
Զգիտես ուր...
Վոտքով, կառքով
Գնում, գալի...

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԿՈՒՄ

I

Յեղանակը դուրսն ախարան հրապուրիչ ու գեղեցիկ էր, վոր կողեկտիվի ակումբում փոքրիկներին ներսը պահել չեր լինում: Ասես թե, գարունը, կանաչ բնությունը քաշում էր յերեխաների փեշերից, թե դուրս յեկեք, ներսը պարապելը հիմա ձանձրալի յե: Այս տրամադրությունն էր պատճառը, վոր հոկտեմբերիկները շուտ-շուտ դիմում էին կուվարին՝

— Ընկեր Բաբկեն, բա յերբ պետք է զբոսանքի գնանք դեպի դաշտ, դեպի անտառ:

Պարապմունքների պլանում, իսկապես վոր նշանակված էր այդպիսի մի կետ՝ մայիս ամսին:

Յեվ սրանից հետո՝ զարմարալի չեր, վոր ուրախության մի ումբ պայթեց յերեխաների մեջ, յերբ կուվարը հայտնեց մի որ, թե վաղը մենք պետք է անտառ գնանք զբոսանքի:

— Ընկերներ, յես արդեն ասել եմ ձեզ, թե ինչ նրա պատակով ենք գնում և ինչ պետք է անենք այնտեղ, — հայտարարեց նա:

— Թիթեններ, միջատներ ժողովելու:

— Միայն:

— Ծաղիկներ ժողովելու...

— Տերեններ ժողովելու...

— Այո: Ուրեմն, ինչ է հարկավոր մեզ:

— Թիթեն բռնելու ցանց:

— Յես ձեռքով ել կարող եմ բռնել, ընկեր Բաբկեն:

— Ձեռքով դժվար է:

— Յես գլխարկով եմ բռնում:

— Ձե, չե, պարզ է, վոր պետք է ցանց ունենանք, թե չե...

Այո, այո, ցանցը լավ է:

— Ձեզանից ով ունի ցանց:

Յերկու ձեռք բարձրացավ:

— Քիչ է յերկուսը:

— Իմի կոթը կոտրած է:

— Քոնի կոթն ել կոտրած է, Սուրեն: Լավ չեղավ: Պետք է մի քանի հատ ցանց պատրաստենք:

— Յես կշինեմ, ընկեր Բաբկեն, — միջատեց Բաբկար:

— Հա, դժվար բան չի նրա շինելը: Յերկաթալարից կամ ծառի թարմ ճյուղերից շրջան պետք է շինել ու ամրացնել մի յերկար փայտի ծայրի: Այդ շրջանի վրա յեկ բարակ կտորից մի տուլրակ կարել, ուրիշ վոչինչ:

— Այո, այո, կարող ենք, կարող ենք...

— Մեզ հարկավոր են ելի փոքրիկ տուփեր, բռնած միջատներն ու ծաղիկները մեջները տեղավորելու համար...

— Վոր չջարդվեն մինչև բերելը, չե:

— Այո, վոր չջարդվեն:

— Կբերենք, կբերենք:

— Կհավաքվեք ժամը 10-ին: Կվերցնեք հետներդ մի-մի շիշ, ջրի համար ու նախաճաշ: Առանձին կապոցի կամ տուլրակի մեջ հարմարեցրեք, վոր ուսներդ զցեք:

— Գնալ կարելի յե վերցնել:

— Իհարկե կարելի յե: Կվերցնենք կողեկտիվից զընդազ էլ:

— Յես ել ունեմ. իմը կբերեմ:

— Լավ:

— Ո՞վքեր են լինելու ելի մեզ հետ, — հարցրեց Արևիկը:

— Յեա, ողակավարները, պիտներներից մի քանի հոգի և գուցե կոմերիա ընկեր Արշուն:

— Վա, վա ընկեր Արշուն ել եզալու, ընկեր Արշուն...

— Ընկեր Բաբկեն, առացեք, մանդալինան ել բերի հետը:

— Անպայման կրերի, վոր նվագի ձեզ համար:

— Իսկ ուսուցիչներին:

— Դեռ չգիտեմ, բայց ճիշտ վոր, լավ կլինի, վոր գան:

— Խնդրենք ընկեր նկարչությանը, Լևոնին. նա մեզ կնկարի յեղ, ապարատ ունի:

— Կխնդրենք, լավ:

— Ընկեր Մանուշին ել խնդրենք, նա մեզ կպատմի միջատների ու ծաղիկների մասին:

— Ընկեր Աստղիկին ել խնդրենք, — խոսեց Սեդիկը, իրենց Վարժուհու մասին:

— Շատ լավ: Ուրեմն, ընկերներ, վորոշում ենք, վոր մեզ հետ զբոսանքի գան ուսուցիչներին՝ ընկեր Լևոնը, ընկ. Մանուշն ու ընկեր Աստղիկը:

— Այո, — մեխեցին միաձայն:

— Ում ենք հանձնարարում մեր վորոշումը նրանց հայտնելու:

— Ընկեր Սուրիկին...

— Ընկեր Աշխենին...

— Ընկեր Նունիկին: Չանագան կողմերից լավեց փոքրիկների առաջարկությունները:

— Համաձայն եք բոլորդ:

— Համաձայն ենք, — պատասխանեցին նույնպիսի համադարկով, ինչպես առաջ:

— Ուրեմն մեր վաղվա ծրագիրը պարզ ե բոլորի համար:

Թող ամեն մեկը հիշի իր տնկիլը:

Այս խորհրդակցությունից հետո յերեսներն այնպես տուն հասան, վոր ուրախությունից նրանց թվաց, թե վնչ թե իրանց վտաքերով են յեկել, այլ մեկը թոցըրել, բերել ե տուն: Այդ գիշերն ել անհամեմատ յերկար առեց, քան թե նախորդ գիշերները. իսկ առավոտյան՝ բոլորի տներում համարյա միևնույն պատկերն եր: Յերեսները շտապելուց ջգայնանում էյին, վոր կուշանան, իսկ ծնողները և՛ պատրաստում էյին նրանց պաշարը և՛ հանգրստացնում գուրգուրանքով:

Չեա ուշանա, Սուրիկ ջան, մի վախի:

Դեռ վաղ ե, Սաթիկ ջան...

— Ժամը 8-ը չկա դեռ, բալիկս... և այլն և այլն: Բայց և այնպես ամեն մեկին թվում եր, թե ինքն անպատճառ ուշացել ե:

Ու՛ վերջն այնպես դուրս յեկավ, վոր բոլորն ել շատ վաղ էյին յեկել և պետք ե բավական սպասեյին կողմերին ու մյուս մեծ ընկերների գալուն:

Ճիշտ ժամը 10-ին յերևաց կողմար Բաբկենը: Ամբողջ հոկտեմբերիկների խումբն ուրախ ազմուկը դիմավորեց նրանց: Քվչ հետո, ավելի մեծ ազմուկ բարձրացավ, յերբ յերևացին ընկեր Լևոնն իր լուսանկարչական ապարատով ու ընկեր Մանուշը: Ընկեր Աստղիկը չեր կարողացել դալ, և վորովհետև դպրոցում ուրիշ պարապմունք ունեք: Իսկ ընկեր Արշունը ընդառաջ վազեցին բոլորը, յերբ բակի դռները ներս մտավ նա, իր մանդալինով: Այս անգամ ուրախ նից ներս մտավ նա, իր մանդալինով: Այս անգամ ուրախ աղաղակների հետ յերեսները ծափ ել տվին:

Յերբ կոլեկտիվի բաժնում թմբուկը վորոտաց թմբկափայտերի վարժ կարկոտցից, հոկտեմբերիկների խումբը մեծերի լրջությամբ բարձրացրեց ու համաչափ գետին զարկեց ձախ վտոր: Այնուհետև իրար խառնվեցին աջն ու ձախը, բայց միշտ ել զարկը հլու՝ թմբկի տակտին: Քայ-

լում եյին հպարտ, գլարթ-ուներ-
քին բավականությամբ: Այս բա-
վականությունը այն զգացմունքն
էր, վոր իրենք հ ո կ տ ե մ բ ե ռ ի կ
են: Վոր իրենք ել են մասնակ-
ցում սոց-կառուցմանը: Այն: Յեզ
նրանք այս գիտակցում եյին շատ
լուրջ:

Հոկտեմբերիկների շարանը փոք-
րիկ քաղաքի ծղոտումուռ փողոց-
ներում գալարներ եր անում ոճի
պոչի պես: Շները հաջում
եյին նրանց ազմուկի
վրա:

Այս ու այն կողմից
մոտ վազող յերեխաները,
վոր քայլում եյին նրանց
շարքի կողքերից ու յե-
տևից, նախանձով եյին
նայում ու իրենք ել ու-
զում, այդ շարքերում
քայլել: Նրանց բոբիկ
վոտքերն ել եր համաչափ
խփվում գետին՝ թմբուկի
զարկերի հետ:

— Հեռու մեզանից,

— վրա պրծավ Միկիչը նրանցից մեկին:

— Ի՞նչ եք մեզ հետ խառնվում, — բարկացած գոչեց
Արամը և ուզեց վոտքով հարվածել իր կողքից քայլող մի
յերեխայի:

— Արամ, նկատեց կողվարը:

— Բա ի՞նչ, ընկեր Բաբկեն, նրանք հո հոկտեմբերիկ

չեն, ինչ իրավունք ունեն մեզ հետ քայլելու:

— Դու մոռանում ես, Արամ, վոր հոկտեմբերիկները
պետք է իրենց շարքերը դրավեն անկազմակերպ յերեխա-
ներին ևս, վոր նրանք ել դաստիարակվեն ձեզ պես:

Ու հետո Բաբկենը դարձավ իրենց հետևող յերեխա-
ներին:

— Ուզում եք գալ մեզ հետ, փոքրիկներ:

— Հա, ուզում ենք, մենք ել կգանք: — Դե, կանգ-
նեցեք զույգ-զույգ:

Միքտ առան նրանք ու մոտեցան:

— Մինչև քաղաքից դուրս գալը նրանց թիվը տասից
տոնցավ ու քայլող զույգերի շարանն ավելի յերկարեց:

IV

Քաղաքից դուրս բնությունն սկսվեց: Կանաչ, ծա-
ղիկներ, թռչուններ...

— Ազատ յերթ, — հրահանգեց կողվարը:

Ու թեյը կտրվեց հուլունքի շարանի. ուրախ ճիչերով
իրար խառնվեցին փոքրիկների ձգված զույգերը:

— Տեսնում եք, են կանաչ անտառը. այ, այնտեղ
պետք է գնանք մենք, — շարունակեց ընկեր Բաբկենը:
Իսկ մինչև այնտեղ հասնելը՝ կանոններ այս բաց դաշտով:
Վեր բրիգադն է ծաղիկներ ժողովելու:

— Մենք, — ասաց Սոսիկը, — մեր ողակին է հանձնա-
րարված:

— Շատ տեսակ ծաղիկների կհանդիպենք այս դաշ-
տում: Իսկ դուք, Գրիգոր:

— Մենք թիթեռներ ենք վորսալու:

— Հա, ուրեմն ամենադժվար գործը ձերն է, ծաղիկ-
ների վրա շատ թիթեռներ ել կլինեն այստեղ:

— Դուք:

— Մենք զանազան ձևի տերևներ պետք է ժողովենք:

— Եդ ել անտառումը կաներ:

Ու փոքրիկները, զանների նման ցրվեցին կանաչի մեջ, խառնվեցին ծաղիկների հետ:

Հանկարծ լսվեց Նունիկի սուր ձայնը.

— Վա՛յ, տեսե՛ք մի տեսե՛ք, ես ինչ եմ գտել, ընկ. Բարկեն:

Ու ջուխտ ագերն իրար սղմած աչքը վրայից չհեռացնելով շարժվեց դեպի կողմերը:

Մյուսները մոտ վազեցին նրան:

— Վա՛, ես ինչ եթևերին, տեսե՛ք մի ինչ լափե՛ք, ինչ գեղեցիկե՛ք... կարմիր, սև պուտերով...:

— Ո՛ւր ե, ո՛ւր ե:

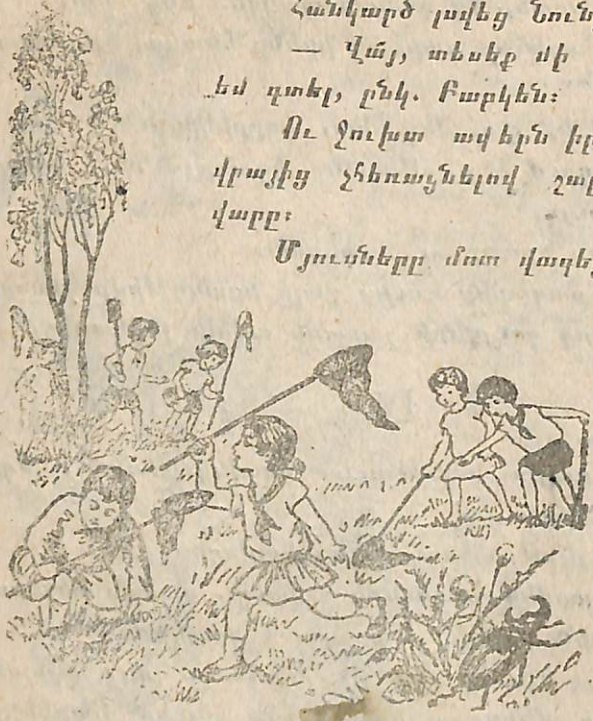
— Ա՛յ, ա՛յ, — ամեն

կողմից յերկարացրին վզները, վոր տեսնեն:

Բայց մինչև Նունիկը կհասներ կողմերի մոտ, սիրուն միջատը բարձրացավ նրա բուրժ մատը, կարմիր պատյանի տակից հանեց մի զույգ նուրբ, թափանցիկ թևեր ու թռավ:

— «Վա՛ն», — գոռացին բերանարաց նրա յետևից փոքրիկները. իսկ գեղեցիկ միջատի հետ թռան նրանց բոլորի աչքերը, մինչև նա անհայտացավ կապույտ տարածության մեջ:

— Պետք է իսկույն առափիկի մեջ դնեք, վոր չփախչեն — ասաց ընկ. Մանուշը, թե չե՛ նրանք ել դիտեն պաշտպանվել:

— Եդ ինչ միջատ եր, ընկեր Մանուշ:

Տեսա՞, վոր ասեմ:

— Կարմիր պուտ-պուտ...

— Եսքան, այ, եսքան փոքրիկ, — մեջ մտան մյուսները, ցույց տալով իրենց ձեռքի ծայրը:

— Վա՛, մենք ինչ գտանք, ընկեր Մանուշ, ընկեր Մանուշ, — ձայն տվին մյուս կողմից, — կարծեցի՞ք թե խուտ է, տեսե՛ք մի, տեսե՛ք: Յե՛վ, իսկապես վոր, կանաչ տերևից չեր տարբերվում նրանց գտածը:

— Դա թրթուռ է, տեսնո՞ւմ եք, բոլորովին կանաչ է, խոտերի գույնի. դրանով է պաշտպանվում նա:

— Ուսմից պետք է պաշտպանվի, ընկեր Մանուշ ո՞վ է դրա թշնամին:

— Ո՞վ է. շատ-շատերը: Թռչունների համար ամեն նահամեղ կերակուրն են սրանք: Բայց, շնորհիվ իրենց գույնի, շատերը չեն նկատում սրանց կանաչների արանքում:

— Վա՛ն...

— Բա ինչ եք կարծում: Իսկ գիտե՞ք դուք, թե ինչքան վնասներ են հասցնում սրանք մեզ:

— Ինչո՞վ:

— Նրանով վոր խժռում, վոչնչացնում են ջահել բույսերը:

— Բա սրանց կերածն ինչ պետք է լինի, ես ահազին դաշտում, վոր վնասն ել նկատելի լինի:

— Ինչ է. ի դուք եք կարծում, թե քիչ են ուտում: Նրանք լավում են շարունակ, առանց դադարելու: Հետո ել միայն դաշտի խոտերը չեն ուտում: Փչացնում են բանջարանոցները, ծառերի տերևներն ու ծաղիկները, պտուղներն ու ալիքները: Յե՛վ այնպես կարող են ուտել, վոր ամբողջ պտղատու այգում մի հատ պտուղ չեք գտնի ուտելու:

— Վա՛, ընկեր Մանուշ, սրանք ի՞նչ են վոր, — գաթ-մացան նորից:

— Բա ի՞նչ եք կարծում: Սրանք են ու սրանց նման շատերը, վորոնց դեմ մենք կռվում ենք: Սրանք են մեր բանջարանոցների ու ցանքսերի ֆասատուները:

— Ի՞նչպես ենք կռվում ընկ. Մանուշ:

— Թունավորում ենք, դեղեր ենք սրսկում...

— Թռչուններն ել են վոչնչացնում, չէ՞:

— Այո, թռչուններն ել: Նրանք մեր ամենալավ բա-րեկամներն են այս կողմից: Նրանց յերամներն որակա-նապես հազարավոր թրթուռներ են վոչնչացնում: Ու-տում են իրենք, կերակրում են իրենց ձագուկներին: Սրա-համար ել մենք սարյակների համար տնակներ ենք շի-նում, վոր նրանք ապահով այստեղ բուն դնեն, ձագեր հանեն ու շատ թրթուռներ ուտեն:

— Ուրեմն բոլոր միջատները ֆասակա՞ր են:

— Չե՛, ինչո՞ւ բոլորը. ոգտակար ել շատ միջատներ կան:

Հենց այդ միջոցին մի ազգոց լավեց: Ընկեր Մանուշը հայտացրե՛ սրեց ազգոցի կողմը:

Այ, լավ պատահեց: Տեսե՛ք այս ծաղկի վրայի մեղ-վին, թե ինչպես է մտնում ծաղկի բաժակի մեջ: Հիմա մյուսի մեջ մտավ: Այսպես անվերջ աշխատում է նա ամբողջ ուրը: Քաղցր հյութ է ծծում ծաղիկներից, վոր կոչվում է նեկտար, ու նրանից մեղր է պատրաստում: Մեղրը հո գիտեք ինչ բան է, բոլորդ կերել եք:

Յերեխաների զեմքերը քաղցրացան — ժպտացին:

— Ուրեմն մեղուն ոգտակար միջատ է, — վերջացրեց ընկեր Մանուշը:

— Իսկ ծաղկին ֆասա չի՞ տալիս:

— Ընդհակառակը ոգուտ է տալիս: Նա մի ծաղկից մյուսը թռչելով՝ մի ծաղկի փոշին տանում մյուսին և

խառնում՝ բեղմնավորում է: Իսկ յեթե ծաղիկները չբեղ-մնավորվեն, պտուղ չեն տալ:

— Ընկեր Մանուշ, վոր ասում եք քաղցր նեկտար կա, դուք կերել եք:

— Ի հարկե: Բա իբր թե դուք չեք կերել: Ակացիայի ծաղիկներ չեք ծծել:

— Վա՛, իսկապես վոր. յես ծծել եմ, քաղցր է.

— Յես ել եմ ծծել...

— Յես ել եմ ծծել, — իբար յետևից կրկնեցին մի

քանիսը:

— Այ, հեռու չգնանք, — շարունակեց նորից ընկեր Մանուշը, — այս բանջարի նման բույսը, վոր մեղուննոր վրան եր...

Ու հետ դարձավ ինքը, պոկեց նրա ճյուղերից մեկը, վոր պատած եր կապույտ ծաղիկներով, շարունակեց իր ձամբան ու զրույցը յերեխաների հետ:

— Այ, վորձենք, — ու վարժուհին խնամքով քաշեց, հանեց ծաղկաբաժակից նրա զանգակաձև պսակը և մո-տեցրեց փոքրիկներին, — աբա ծծիր:

Փորձեցին: Մեկը, մյուսը, յերրորդը:

— Այո քաղցր է:

— Կասես մեղր լինի:

— Հենց մեղրի համար ել հավաքում են մեղունները:

Այս ծաղիկը կոչվում է ծծուկ: Սրա մյուս տեսակի ծաղիկ-ներն ել սպիտակ են լինում: Յեթե ուղում եք համոզվեք, վոր իսկապես ծծում են մեղունները՝ փորձեցե՛ք սրա բոլոր վոր իսկապես ծծում են մեղունները՝ փորձեցե՛ք սրա բոլոր ել ծաղիկները հանել և ծծել: Դուք կտեսնեք, վոր բոլորն ել քաղցր չեն: Սա նշանակում է, վոր մյուսներից արդեն ծծել են նրանք:

Ընկեր Մանուշը չե՛ր վերջացրել դեռ իր բացատրու-թյունը, վոր մեկ ել «բը՛ղղ... բը՛ղղ» ինչ վոր մի բզիզ թռած յեկավ դեպի յերեխաներն ու վայր ընկավ կանաչի մեջ:

Յերեխաները մին հետ փախան, մին ել վրա թափ-
վեցին խմբովին՝ բռնելու։ Սա արդեն բաժանանին մեծ եր-
համարյա յերեխաների բուխ մատի չափ, պղնձագուլն մի
բզեզ։ Նրան ել բռնեցին իսկույն ու տեղավորեցին լուց-
կու տուփի մեջ և բերին ցույց տալու։

— Եզ լավ գտար։ Դրան բոլորս լավ պետք է ճա-
նաչենք, յերեխեք։ Սա սոսկալի հրեշ եայգիների համար։
Սա կոչվում է մայիսյան բզեզ։ Վոր տարին վոր շատ են
լինում սրանք՝ այն տարին՝ ծառերը մերկանում են։ Լա-
փում են ամբողջովին տերևներն ու թռչնում տկլոր։ Իսկ
ծառն առանց տերևների՝ միկնուլն է, թե ժարդն առանց
թռքերի։

— Զուրը, Զուրը...

— Վա, Զուրը, — աղաղակեցին առաջից գնացողները։
Յեվ աղմուկով վազեցին յերեխաները՝ զեպի հովտով
հոսող փոքրիկ առվակը։

V

Առվակի ափին նոր ձևի միջատներ տեսան նրանք,
փորոնց նմանը դաշտում չեյին տեսել։ Զրային խոտերի ու
ծաղիկների վրա մի տեսակ փայլուն ու թափանցիկ թե-
փերով միջատներ եյին նստում, փորոնք վոչ թիթեռներ
եյին, վոչ ել բզիզներ։ Շատ չարհարվեցին յերեխաները,
մինչև վոր բռնեցին նրանցից մեկին։

— Դրանք ձյուղաներ են, — ասաց յերեխաներին։

Ափին, խոտերի վրա թիթեռներ ել եյին իջնում։ Նը-
րանցից ել բռնոտեցին։ Թիթեռ վորսողները վազվզում եյին
ցանցերը ձեռներին ծաղիկի ծաղիկ, թիթեռների յետևից։

Այս սպիտակ թիթեռ կոչվում է կաղամբի թիթեռ։

Սրա թրթուրները լավում են ամբողջ բանջարանոց-
ներ ու կաղամբի պուխների տեղ փում են ցցված միայն
տերևների ցանցերը։

— Այս սե ու կարմրա-
փունը վորտեղ գտար։ Սրանք
ցեղեկները չեն թռչում։ Մի-
այն իրիկունները, ժամա-
փանքին են թռչում, — բա-
յտարում եր ընկեր Մանուշը
իր շուրջը լսմամբ յերեխա-
ների կենտրոնում։

— Ընկերներ, վոչ վոր
չխմի առվակի ջրից, — բարձ-

բաժայն կարգադրեց կալվարը։

— Մարավ ենք, ընկեր Բաբկեն, ծառավ ենք։

— Տասը ըզեյից հետո մենք աղբյուրի մոտ կլի-
սենք։ Անտառի բերանում լավ սառն աղբյուր կա։

Յերեխաները լսեցին կալվարին, թոզին խմելու մատ-
դրությունը և լոք տվին առվակի վրայով։ Բիշ հետո՝ ան-
տառի ու աղբյուրի ափին եյին։

— Այստեղ կնախաճաշենք։ Դե, հանեցեք նախաճաշ-
ներդ, հափաքեցեք մի տեղ։ Թողեք մատակարարող հանձ-
նաժողովը բաժանի հափասարապես բոլորին։ Յերեխաները
նաժողովը բաժանի հափասարապես բոլորին։ Յերեխաները
նստեցին ողակներով։ Նրանց հետ յեկած անկազմակերպ

յերեխաները անհարմար զգացին: Նախաճաշ չունեյին իրենք:
— Ապա, դուք ել յեկեք փոքրիկներ,— դարձավ կու-
փար Բաբկենը նրանց,— Ընկերներ, սրանց ել դասավորե-
ցեք ձեր մեջ:

Ողակավարները բաժանեցին նրանց, ըստ հասակի ու
նստեցրին ողակների հետ: Բոլորն ել միատեսակ նախա-
ճաշ եյին ուտում:

Աղբրի սառը ջուրը շերով ու բաժակներով պլտա-
վում եր նստած շրջանների վրայով: Ուտելուց հետո պառ-
կեցին կանաչի մեջ, հանգստանալու, բայց կես ժամից ա-
վելի չկարացին մնալ: Շտապում եյին առաջ:

Անտառն ավելի դուր յեկավ նրանց, քան տեսածը:
Այնտեղ նոր միջատներ փորսացին. նոր ծաղիկներ ու տե-
բեններ ժողովեցին, շատ թռչուններ տեսան: Բայց ամե-
նից հետաքրքիրն ու անմոռանալին նրանց համար՝ թփի
տակից՝ դուրս պրծած նապաստակն եր, վոր այնքան հա-
ճույք պատճառեց նրանց:

VI

Ժամը 4-ին նրանք վերադարձան:

Քաղաք մտնելիս նորից շարք կանգնեցին ու թմբու-
կի տակտը նորից ղեկավարում եր նրանց քայլը:

— Ձանխ, ձանխ, ձանխ,— մերթ ընդմերթ լսվում եր
ողակավարների կամ կողմարի հրահանգող ձայնը:

Հասան կողեկտիվ: Եկսկուրսիան հաջող եր, պլանը
դերակատարված:

— Ընկերներ,— խոսեց կողմարը,— բերած բոլոր նյու-
թերը տուփիկներով կթողնեք ափումբում. մենք հիմա
հոգնած ենք: Կգնաք տուն, իսկ վաղը կգաք, վոր դառա-
վորենք ու կանոնավոր հավաքածուներ կաղմենք՝ միջատ-
ներից, ծաղիկներից, տերևներից: Ավելացածներից կարող
եք ձեզ համար կազմել խմբներդ:

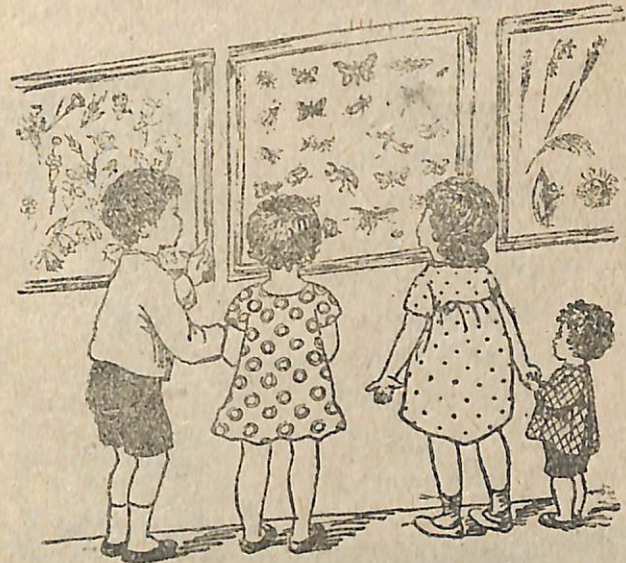
Նորից աշխույժ աղմուկ ու շարժում անցավ յերե-
խանների շարքով:

— Մենք ել կգանք,— լսվեց հանկարծ մի սուր ու հա-
մարձակ ձայն շարքի վերջին գույգերից:
Հոկտեմբերիկները հետ նայեցին: Կողմարը ժպտաց
ու մոտեցավ դեպի նա:

— Ուզում եք գալ մեր աշխատանքները տեսնելու:

— Ուզում ենք...

— Ուզում ենք:

— Ուզում ենք... — իրար յետևից կրկնեցին նրանք:
Գրանք անկաղմակերպ յերեխաներն եյին, վորտեղ
միացել եյին նրանց շարքին առավոտյան:

— Խնչ կասեք, ընկերներ,— դիմեց Բաբկենը հոկ-
տեմբերիկներին:

— Թողնե՛ք, թողնե՛ք,— այնպես միաձայն շեշտեց
կողեկտիվը, վոր ասես թե նախապատրաստված եր այդ
պատասխանի համար:

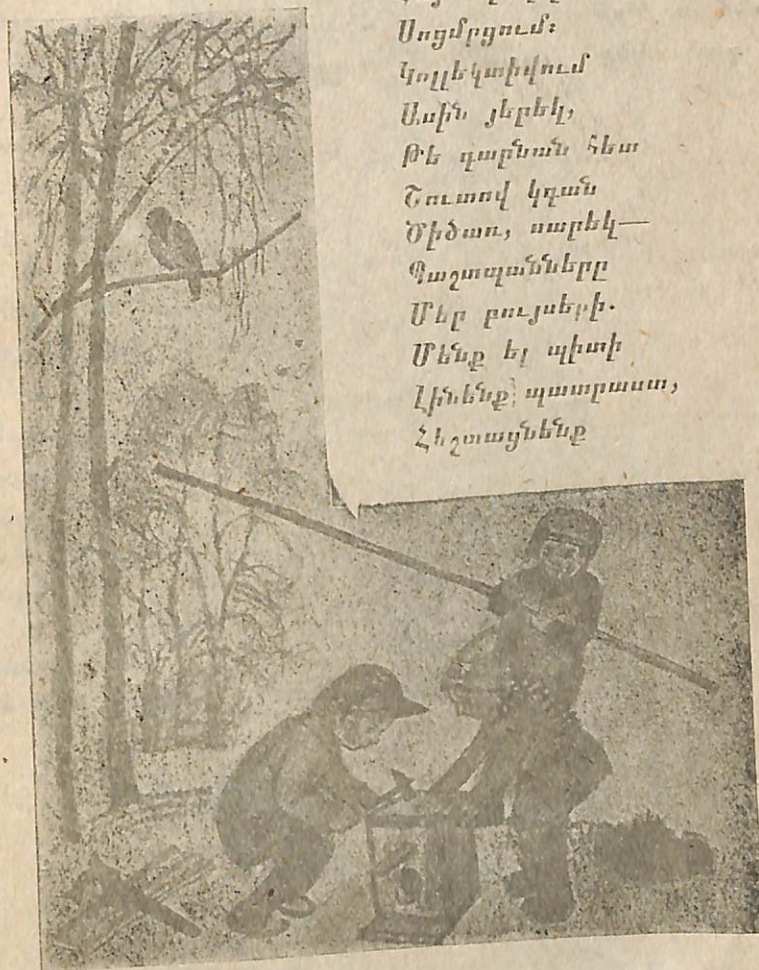
— Ուրեմն, ընկերներ,— դիմեց Բաբկենը նոր ընկերնե-
րին,— վաղվանից ձեզ կկցենք մեր հոկտեմբերիկների ողակ-
ներին ու կաշխատեք մեզ հետ:

Մի քանի բուսական հետո՝ դվարի աղմուկը յերեւա-
ների հետ դուրս հոսեց կուլեկափի բակից ու մարեց։ Իսկ
յերեկոյան ամեն մեկը իրենց ընտանիքում այնքան շատ
բան պատմեց իր այդ որվա տեսածների ու լսածների
մասին, վորքան նրանց թվում էր, վորչ տարին չէին տե-
սել ու լսել զպրոցում։

Ս Ո Ց Մ Ր Ց Ո Ւ Մ

Լուրջ գործի յեն
Կիմու ու Գարեն.
Պետք է պրծնեն
Հարվածորեն
Մինչ իրիկուն
Բան են շինում։

Թրխի, հա թրխի,
Թրխի, հա թրխի
Կամ մեխում են
Մի բան նրանք,
Կամ սղոցում.
Հասար հո չի,
Հայտարարված է
Սոցմրցում.
Կուլեկափում
Սափն յերեկ,
Թե դարնան հետ
Շուտով կդան
Ծիծառ, սարեկ—
Պաշտպանները
Մեր բույսերի.
Մենք ել պիտի
Լինենք պատրաստ,
Հիշապենք

Գործը նրանց.
 Վար գան թե չե՝
 Մտնեն մեջը.
 Քներ շինեն,
 Ձուեր ածեն,
 Ձազեր հանեն,
 Չրկորցնեն
 Քամանակ զուր,
 Վռչնչացնեն
 Ճանն ու թրթուր:
 Առ գովասանք

Կստանա նա,
 Ով վոր շինի
 Յե՛վ շուտ, է՛ լավ:
 Սրա համար
 Կիմն ու Գարեն
 Պետք է շինեն
 Հարվածորեն
 Մինչ իրիկուն
 Սարյակի տուն—
 Հայտարարված է—
 Ս ո ց մ ր ց ու մ:

ԽԱՂ ՈՒ ՄԱՐԶ

Մենք սարքել ենք
 Մարդահանդես.
 Ով ուզում է,
 Թող գա մեզ տես:
 Սառցե ճամբա
 Հարթ ու թեք.
 Սահնակները
 Հեծած մենք
 Քշում ենք ցած,
 Վերից վար,
 Իրար կպած
 Շարեշար:
 Յե՛վ փողոցով —
 Ով վար օնցնում—
 Կանգ է առնում
 Նայում մեզ:
 Մենք ել հպարտ
 Մեծի պես
 Կուրծքներս
 Ուռցրնում,
 Սահնակներն ենք
 Թոցրնում...
 Բայց մեր խմբից
 Նդրան մեծ,
 Թե վոր մեկը

Քիչ ծրովեց,
 Կամ դեմ առավ
 Մի բանի—
 Տես, հետևից
 Թե քանի
 Սահնակներ են
 Շուռ գալի...
 Գլորվում են
 Տիրոջ հետ,
 Թավալվում են
 Ջնի մեջ.
 Ու թնդում է
 Ծիծաղը...
 Զի ընդհատվում
 Բայց խաղը—
 Շարքը շարքի
 Յետևից
 Հա գալիս ենք
 Վերևից —
 Վայր ենք ընկնում
 Ու՛ նորից
 Վեր ենք կենում
 Վազվզում,
 Ամբողջ օրը
 Մարզվում:

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆԻՆ

— Մայրիկ, մայրիկ...

Կարմրատակած ու շնչակտուր աշակետ տունն ընկած Վաչիկը, վոր մորը թվաց, թե կամ ընկերներն են նրա յետեից ընկել, կամ թե՛ մի ծիտ եւ բռնել նա ու հիմա բռնումը սեղմած, անհամբերութիւնից ու ուրախութիւնից շտապում ե՛ր ցույց տալու մորը:

— Ի՞նչ ա, Վաչիկ ջան, ի՞նչ ա պատահել:

Բայց վոչ ընկերներն եյին հետապնում Վաչիկին, վոչ ել թե նրա բռնումը ծիտ կար:

... պայմանագիր կապեցինք, պայմանագիր...

— Ի՞նչ պայմանագիր:

— Վոր մասնակցենք գարնանացանին: Մին-մին գրեցինք նրանում, թե ինչ պետք ե անենք:

Մայրը յերջանկութիւնից ժպտաց, վոր եղբայն խելոք խոսում ե, ու մոտեցավ, գրկեց նրան:

— Ը՛ր, եղ ջանիդ մատաղ, ա պուճուր տղա, վոր դու պետք ե ոգնես:

— Թող, թող մայրիկ,—բողոքեց նա ու հագիւմ կալողացավ ազատվել մոր կռներէից ու համբույրներէի:

— Ինչո՞վ պտես ոգնի, Վաչիկ ջան, մաճ պաես բռնիլ, թե՛ սերմ գցել:

Ու Վաչիկը մի ամբողջ պատախոսութիւն արավ, թե ինչ պետք ե անեն պիտներները, ինչ պետք ե անեն՝ իրենք: Խոսեց սերմի զաման մասին, նրա նշանակութեան, վոր լավ բերք ստանալու համար պետք ե մաքրվի սերմագործով, պետք ե դեղ շաղ տալ, պարարտացնել հողը:

Մի խոսքով այն ամենը, ինչ ինքը լսել եր վարժուհուց ու կովարից:

— Վոր մինչև հիմա սերմի մաշինա չի ըլել, կամ դեղ չենք շաղ տվել, մեր արտերը բսել չեն:

— Բսել են, մայրիկ, բայց վատ են բսել, բերք քիչ են տվել:

— Ինչի՛, մաշինա տված սերմը մուկը չի կտրում, թե՛ կարկուտը չի խփում,—ժողտաց նորից մայրը մի ներքին ցանկութեամբ՝ նորից

գրկելու և համբուրելու իր տան աղ-փոքրիկ տղամարդին:

— Վաչիկի մայրը աղքատ եր ու այրի. աչքի լույսն ու հույսը Վաչիկն եր, նրա բոյին եր նայում:

— Դու մենակ քու դասերդ լավ սովորի, բալա ջան, սերմ գցողը իրա սերմը կգցի: Լավն ու վատն ել տատված ա խաբար, ով բաղդ ունի՝ ուզում ես հավի կուտ սերմի՞ր՝ մինը տատը կդառնա, ով՝ չունի, ուզում ես մարգարիտ շաղ տուր:

Վաչիկին վիրավորեց մայրիկի դիմադրութիւնն ու բացատրութիւնները: Նրանց պայմանագրի կետերից մեկն ել այն եր, վոր թե Վաչիկը և թե նրա նմանները, վորոնց ծնողները զեռ կոլխող չեյին մտել, պետք ե համորոնց ծնողները զեռ կոլխող չեյին գտելու: Բացի զեյին նրանց, վոր իրենց սերմը բերեյին գտելու: Բացի ծնողներից, հարեաններին ել պետք ե համոզեյին, վոր առանց մաքրելու սերմ չցանեն, մանավանդ վոր գտելը ձրի յե, ու իրանք ել պետք ե ոգնեյին:

Բայց մայրիկը ծիծաղեց Վաչիկի վրա, փոխանակ համոզելու: Նրան բավականութիւն եր պատճառում միայն

իր մինուճարի խոսակցությունը, և նրա բարկությունը աշխատեց հարթել նոր հա՛բուլքներով: Վաչիկն ավելի բարկացավ, վոր մայրն իրեն մա՛ղատեղ չի դնում. իսկ ինքը՝ հոկտեմբերիկ է: Նրան բացատրեյ են թե կողեկտիվում, թե դասարանում նա արդեն գիտե, ինչպիսի սերմը լավ բերք կտա ու ինչպիսի հողում: Իսկ մայրիկը ծիծաղում է իր վրա ու կարծում, թե, յեթե կուտ եյ ցանես, ելի լավ բերք կստանաս, յեթե աստված ուզենա: «Մպա-սիր դեռ դու մայրիկ» սպառնում եր նա մտքումը:

Մյուս որը Վաչիկը մենակ չեր, վոր նման պատմություններ արավ դասարանում և սա առիթ դարձավ ավելի լայնացնելու այդ խմբակի անելիքները դարնանացանի համար:

— Վոր այդպես է,—ասաց վարժուհին,—պետք է ցույց տանք նրանց, թե ի՞նչ կարող ենք անել մենք, ի՞նչ նշանակություն ունի սերմը, հողը, սրանց հատկությունը և ինչացո՞ւյն է այս բանում նրանց ասվածը:

— Այո, անպատճառ, շեշտեց Վաչիկը:

— Այո, Այո, —պնդեցին մյուսները:

Դեռ փետրվար ամիսն եր: Շատ տեղերում ձյունը նստած: Վաղ եր ցանի համար. այնուամենայնիվ վորոշեցին անմիջապես գործի անցնել:

— Փոքրիկներ, —խոսեց վարժուհին,—մենք կարող ենք մեր ցանն սկսել հիմիկվանից:

— Ինչպե՞ս: Հիմա ցուրտ է յեղանակը, ձյուն:

— Իսկ ինչ է հարկավոր բույսի համար, գիտե՞ք:

— Տաքություն:

— Ելի ի՞նչ:

— Լույս:

— Ելի:

— Խոնավություն:

— Այդ բոլորը մենք ունենք: Ճիշտ է դուրսը ցուրտ է, բայց դասարանը հո, տաք է: Լույսն ու խոնավությունը մեր ձեռքին է: Կտեղավորենք լույս տեղ ու ջրենք:

— Ինչը կտեղավորենք,—հարցրին դասարանի զանազան ծայրերից:

— Մեր ցանքը: Մեր փորձնական ցանքը: Պետք է փորձենք սերմերի ծլումը:

— Այո, այո, գլխի ընկան փոքրիկները:

— Կցանենք ամանների մեջ:

— Այո, —բավականությամբ շեշտեց վարժուհին: Չանազան տեսակ սերմեր կցանենք մենք, վոր հետո ցույց տանք ձեր ծնողներին, թե ի՞նչ է դուրս գալիս կուտից, ինչ՝ դառած սերմից:

— Ուրեմն եզույց...

— Ամաններ բերենք:

— Չե, մենք կշինենք մեր արհեստանոցում: Միայն ով կարող է, թող տախտակի կտորներ ու մեխերի: Մենք փոքրիկ արկղիկներ կշինենք ու նրանց մեջ ցանենք:

— Շատ լավ:

Վաչիկն այդ որը ավելի ուրախ ու վստահ հանդիպեց իր մորը, քան թե նախորդ որը:

— Դե հիմա կտեսնենք, մայրիկ,—պարծանքով ասաց նա մորը ու ինքնաբավական ժպտաց:

— Ի՞նչը, Վաղիկ ջան:

— Վոչինչ. հետո կտեսնեմ:

Մյուս որը գյուղական դպրոցի I խմբակը խիստ զբաղված եր արհեստանոցում: Չափում, կտրում, մեխում եյին: Վարժուհին ել հետներն եր ու ցուցմունքներ եր

տալիս, հավանութիւն, խորհուրդներ:

Այդ որը չպրծան:

Մյուս որն ել զբաղվեցին զբանով և արկղիկները պատրաստ ելին:

— Հիմա կարող ենք ցանել:

— Ի՞նչ ցանենք:

— Ապա, դուք ասացեք:

— Ցորեն...

— Գարի...

— Լոբի...

— Սխեռ...

Լավեցին խառն ի խուռն դասարանի զանազան ծայրերից:

— Լավ, ամենից առաջ ցորեն ու գարի ցանենք, հետո յեւ մյուսները կփորձենք:

— Բա եսքան արկղիկներն ինչի՞ համար ենք շինել, վոր մենակ ցորեն ու գարի:

— Դեռ քիչ են զբանք: Մենք պետք է ումեն տեսակ ցորենի ու գարու փորձեր անենք: Այ, վոր ցանենք, կրտեսներ:

— Վաղը բերե՞նք սերմացո՞ւ:

— Դեռ ոպասեցեք:

— Յեւ կրերեմ:

— Յեւ...

— Յեւ...

— Այդ բոլորը շատ լավ, բայց բանն այդ չի: Պետք է այնպես անենք, վոր մեր նպատակին հասնենք, թե չեղուր կանցնի մեր աշխատանքը գորնանացանին նպատեւոս համար: Մենք այս բոլորն անում ենք, վոր ցույց տանք ձեր ծնողներին: Բայց նրանք կարող են չհավատալ հետո մեր ասածին:

— Թող իրենք ել տեսնեն, — լավեց մեկի ձայնը:

— Այո, յես ել հենց այդ եմ ասում: Պետք է կանչենք իրենց ել, վոր ցանելիս տեսնեն, թե վորտեղ ինչ սերմ ենք ցանում:

— Մեկը Վաչիկի մորը կանչենք, — ասաց Արշիկը:

— Այո, — գոչեց ինքը Վաչիկը:

— Մեկն ել իմ հորը, նա յեւ է ծիծաղում ինձ վրա:

— Իմ հորն ել:

— Լավ, մեկն ել դա, — համաձայնվեց վարժուհին:

— Ել հւմը:

— Բաբկենի հորն ել:

— Հա, Բաբկեն:

— Հա:

— Դե, բավական են այսքանը: Սրանից ավելը պետք չի:

Դրանք թող վիաներ լինեն, վոր իրանց տեսածը զբնան պատմեն մյուսներին, յերբ վոր ձեր ասածների վրա ծիծաղում են: Հիմա, բանը միայն սերմը չի. հողի մասին ել պետք է մտածենք: Պետք է ցանենք թե հասարակ հողում, թե զանազան ձևով պարարտացրած հողում: Այնպիսի պարարտանյութեր կվերցնենք, վորն ամեն որնրանց աչքի առաջն է:

— Եւ որը ծիծաղեցին ինձ վրա մեր տանը, յերբ ասացի մոխիրը պետքական ա բույսերի համար, ու կողքեկտիվը վորոշել է մոխիր հավաքել:

— Ճիշտ է, ճիշտ է ասում Սուրբիկը, մեր տանն ել

ծիծաղեցին: Հորեղբայրս ասում է երված մոխրումն ինչ ա մնացել, վոր նրա տված ոգուան ինչ ըլի:

Ուրեմն մենք վաղը կպատրաստենք ամեն ինչ: հողը, տավարի աղբը, մոխիրը և այլն: Մյուս ուրը դուք կբերեք մի-մի բուռ սերմ ձեր տներից: Սերմը կվերցնեք ինչպես վոր կա, առանց մաքրելու: Կկանչենք և այն ծնողներին, վորոնց անուններն արդեն տվիք:

— Շատ լավ:

— Շատ լավ:

Ամեն կողմից խառնվեց փոքրիկների աղաղակները:

Յերկու որ հետո, իսկապես վոր հանդիսավոր տեսարան եր ներկայացնում փոքրիկների դասարանը: Յեկեք եյին թե Վաչիկի մայրը և թե մյուսների հայրերը: Վարժուհին յերեսանների հետ միասին պատրաստեց նրանց աչքի առաջ բուսահողը, պարարտացրեց աղբով, հետո յեկ մոխրով:

— Տեսնո՞ւմ եք, — ասաց նա, — սրանք բոլորը թափված են ձեզ մոտ ու դուք չեք ոգտագործում, մինչդեռ սա յերկու անգամ կավելացնի ձեր բերքը, յեթե թափեք ձեր արտերում և բանջարանոցներում:

Աղբի մասին ելի գիտեյին գյուղացիները, իսկ մոխիրը միայն ծիծաղները շարժեց, բայց լռեցին:

— Այժմ անցնենք սերմերին, — շարունակեց վարժուհին:

Յերեսանները բերել եյին սերմեր: Սերմերն իրենց հարկովթյամբ միատեսակ չեյին: Կային խոշոր ու մանր հատիկներով, ավելի մաքուր, ու խառն այլ տեսակ հատիկների հետ:

— Յեկեք զտենք այս սերմերի մի մասը:

Ու սկսվեց զտումը:

— Հիմա, բերեք փոքր կշեռքը: Եղ ամենավատ սերմը թողեք առանց զտելու: Մենք դա կցանենք հենց այսպես ել: Կարծեմ Վաչիկի մայրն եր ասել, թե, յեթե աստված տա, դրանից ել լավ բերք կստացվի: Թողնեք, տեսնենք եղ «աստվածը» կամ «բաղդը» վնց ե լավացնում:

Հիմա նորից կշռենք զտածն ու անմաքուր սերմը և ցանենք միատեսակ հողի մեջ:

Ամենից առաջ նրանք պարզ, ցույց տվին, վոր բերած անմաքուր սերմի 15 – 20% անպետք ե և չպետք ե ծրծրի: Մինչդեռ զտած սերմը ամբողջովին ընդունակ ե ծրծրի: Հետո նույն ձևով հողն սկսեցին պատրաստել: Վերջելու: Հետո նույն ձևով հողն սկսեցին պարարտացնել: Թե մոխրով: Թե սկսեցին պարարտացնել հողը թե աղբով: Թե մոխրով: Այս բոլորից հետո սկսեցին ցանելը: Կշռեցին բոլոր ցանելիք սերմերը:

Ամեն մի արկղիկի համար առանձին թղթեր պատրաստեցին ու գրեցին՝

Բուսահող

չգտացած ցորեն

մի ուրիշի վրա՝

պարարտացրած աղբով

չգտած սերմ

յերկրորդի վրա՝

պարարտացրած մոխրով

զտած սերմ

Այս ձևով բոլոր արկղիկների վրա թղթեր կպցրին: Գրեցին և տրափիվր:

— Բոլորդ տեսնում եք հիմա ձեր աչքով, թե ինչ ցանցերն են և ինչպիսի հողում: Այ, վրան ել գրում ենք թե սերմի ու հողի մասին և թե որաթիվը:

Մենք միատեսակ խնամք կտանենք սրանց համար, ու հետո նորից կհրավիրենք ձեզ, վոր տեսնեք, թե վորը ինչպե՞ս է ծլել ու աճել: Ասում եք, «վոր աստված տա, կուտից ել լավ արա կբուսնի»: Վոր մեկել գաք, կտեսնեք, թե լավ արար ու՞մ շնորքն է, ասածնու, թե մեր:

Յերեսաները բրդաղներ կազմեցին ու բաժանեցին իրենց մեջ արկղիկները: Պետք է խնամեցին ինչպե՞ս կարգըն եր: Այնուհետև ամեն ոք հսկում էյին, ջրում յերբ հարկավոր եր: Տեղերը փոխում էյին, դնում արեւի տակը, լուսավոր տեղ: Փորձի համար մի արկղ ել դրին մութ տեղ — պահարանում, վոր տեսնեն ու ցույց տան, թե ինչ նշանակութիւն ունի լույսը նրանց համար:

Շուտով ուռան հատիկները, պատուվեցին կեղևները և նշտարի նման, ձեղքերից դուրս ցցվեցին սպիտակ ծիւղերը: Մի քանի օրից բոլորովին դուրս յեկան նրանք ու ոկսեցին կանաչել:

Սակայն տարբերութիւնը միանգամայն նկատուի յեր բոլոր արկղների մեջ: Տարբերվում էյին միատեսակ սերմերը, վորոնք ցանված էյին տարբեր տեսակ հողերի մեջ. տարբերվում էյին և սերմերը՝ միատեսակ հողերի մեջ: Նվազ էյին ու նոսր չգտված սերմերի ծիւղերը՝ փոչ պարարտացրած հողում: Յերեսում եր, վոր սերմերի կիտից ավելին չեր ծլել, կորել, փչացել եր:

Այն ինչ ամենից լավ աճել եր պարարտացրած հողում, մանավանդ մոխրով պարարտացրած հողում, դառած սերմը. փոչ մի հատիկ չեր կորել: Ծլել էյին բոլորը. մինչ դեռ նույն չափով ցանած անմաքուր սերմը՝ դրա կիտի

չափ ել չեր ծլել: Իսկ կանաչի փարթամութիւնն ել աստիճին:

Յերբ նորից հրավիրեցին նույն ծնողները՝ մեացին պարտմացած:

— Ահա ձեր ցանելիս սերմը, — ցույց տվաւ վարժու-

հին նրանց: — Այսպիսի սերմ եք ցանում ու սպասում բաղդի:

— Տեսնում ես մայրիկ, — մասնակցեց խոսակցութեանը Վաչիկը, — ասում էյիր «աստված վոր տա, կուտ ել ցանենք, լավ արա կլի, վորն է լավը հիմի: Մայրը նորից հրճվեց վորդու վրա. իսկ մյուսներն որորեցին գրչի մէջքն ու նայեցին իրար:

— Բա սրա արտն ու սրանք մին կլինի, ցույց տվին ու խոսեցին իրար հետ գլուղացիք:

Ու վճռեցին նրանք, վոր անպատճառ պետք է մաքրել տան իրանց սերմն ել:

— Աստվածս վորն, — խոսեց մյուսը վեր կենալով, — այ, սերմը: Բա ես տեսնողը, անմաքուր սերմ հողը կը ցուցի: Հիմարութիւն:

— Անողատճառ, գնանք, տանենք մաշինա զցենք:

Շուտով գլուղում լավեց տրիւբերի ձայնը: Ամբողջ օրը «կը՛տ-կը՛տ, կը՛տ-կը՛տ» կրակատում եր կոցահարի նման: Կոխողներն էյին գարնանացանի պատ-

ըպստաւթյամբ: Տըկ-տը'կ, տըկ-տըկ-տը'կ յերգում եյին
տըրիյերները վաղ առավոտից մինչև ուշ գիշեր: Հոկտեմ-
բըրիկներն ել իրենց ծնողներին ու հարևաններին չեյին
հանգիստ տալիս, ուղարկել եյին տալիս իրենց սերմը զը-
տելու:

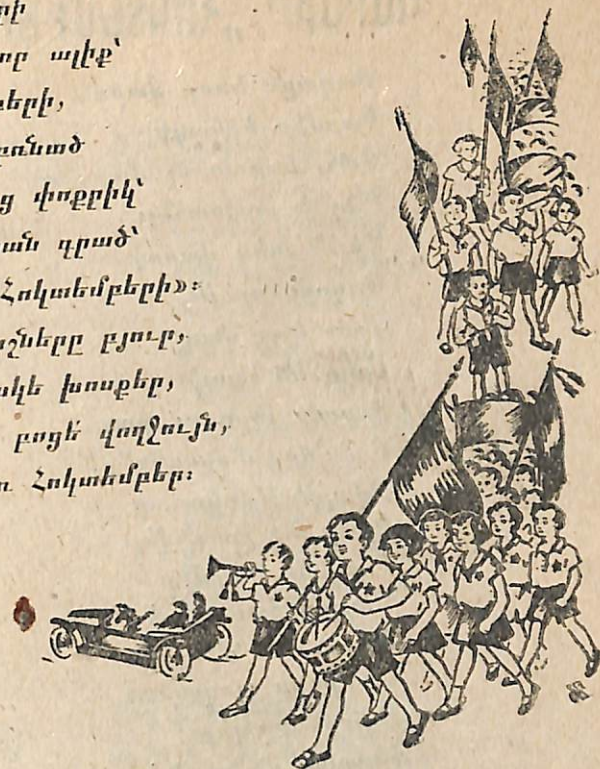
Պայմանագիրը կատարված էր: Թե պիտներները և
թե հոկտեմբրիկները պարգերես գուրս յեկան: Վնչ մի
միջակ ու չքավոր տնտեսատեր չմնաց, վոր չգտեր իր
սերմը: Զտվել էր կոլխոգի ամբողջ սերմը: Սրա համար
գովասանքի արժանացան նրանք: Իսկ կոլխեկտիվում և
գլխորոցում ընդգծեցին նրանց կատարածը յերբորդ գար-
նանացանի համար:

ՄԵՆՔ ՏՈՆՈՒՄ ԵՆՔ

ՇՈՂՈՒՄ ԵՆ ԴՐՈՇՆԵՐԸ ԲՅՈՒՐ

Ինչո՞ւ յենք ուրախ եսպես,
 Ես ո՞վ ե յեկել մեզ հյուր.
 Զնգում են խոսքեր վոսկե,
 Դրոշներ՝ հազար ու բյուր:
 Քաղաքը հագել ե կարմիր,
 Զուգվել են ամենքն եսուր.
 Ուռչում ե — փողոցները լի —
 Մարդկանց ալիքը հզոր:
 Շարքեր՝ անվերջ ու կից —
 Պատանի, մանուկ՝ առույգ,
 Դողում ե գետինը զարկից,
 Անցնում են նրանք զույգ-զույգ:
 Նոր յերգ են յերգում նրանք,
 Նոր կյանքի, հպարտ ու ժիր.
 «Կառուցենք պիտի աշխարհք՝
 «Մեր ուժով, մուրճով կարմիր:
 «Կապենք վառ. կարմիր գոտի
 «Մեր տիրած յերկրին արար.
 «Նորտակենք հինը՝ սնտախ,
 «Կառուցենք նորը մեզ համար»:
 Գալիս ե յերկար ու ձիգ

Շարանը պիտենքի
 Բերում ե մի նոր ալիք՝
 Նվերը Հոկտեմբերի,
 Վորոնք դրոշը բռնած
 Թաթերով իրենց փոքրիկ՝
 Տանում են՝ վրան դրած՝
 «Վարդիքն ենք Հոկտեմբերի»:
 Շողում են դրոշները բյուր,
 Զնգում են վոսկե խոսքեր,
 Վողջույն քեզ, բոցե վողջույն,
 Վարդերես վառ Հոկտեմբեր:

ԿԱՐՄԻՐ „ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ“

Քաղաքն ետոր վարդ՝
 Կարմիր ե հագել՝
 Վան, եսքան ել մարդ...
 Ի՞նչ ե պատահել:
 Գետի պես վարար
 Փողոցները լի,
 Դրոշ՝ երը վառ
 Ալիք են տալի:
 Ուրախ յերգ ու քայլ.
 Բանվոր, մանուկներ,
 Զվարթ թմբկահար
 Իրար են խառնվել:
 Բանակը Կարմիր
 Քայլով համաչափ
 Շարում ե մին-մին
 Շարքերը՝ պողպատ:
 Ավտոները լիք
 Ինչքան մանուկներ —
 վառ Հոկտեմբերիկ,
 Աշխույժ պիոներ՝
 Ներկել են գարնան
 Ծաղիկների պես...
 Թնդում ե ուռան —
 Փայլուն զորատես:
 Ու եզ ծովացած
 Շարքերի միջում
 Հեկտեմբերիկի
 Զիլ ձայնն ե հնչում.
 «Քո սերունդն ենք մենք
 Կարմիր Հոկտեմբեր»:

ՄԵԾ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

Մենք նոր կյանքի
 Ծաղիկն ու վարդ,
 Դուրս ենք գալի
 Այսոր զբվարթ,
 Ուրախ յերգով
 Վողջունների,
 Կարգ ու շարքով
 Պիոների,
 Վոր վողջունենք
 Մեր տոնը մեծ,

Նրան, վոր մեզ
 Նոր կյանք բերեց,
 Ու մեզ հետ ել
 Մեզ շարքակից՝
 Դուրս ե յեկել
 Հոկտեմբերիկ,
 Վոր միացած
 Զայնովը մեր
 Վողջունենք բեզ,
 Մեծ Հոկտեմբեր:

ԼԵՆԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Գեռ փոքր եր Արմիկը,
Յերբ նրա հայրիկը —
մի բան վոր —
Իր հետ տարավ մի որ
Մի մեծ հանդիսի,
Վոր Արմիկն այնտեղ
եղ որը տեսնի:
Փոքր եր թեև Արմիկը.
Փոքր եր և միտքը նրա.
Բայց շատ բան ե պահել
իր միտը
են որից մինչև հիմա:
Հիշում ե վոր՝
Զարգարված եր քաղաքը
Գեղեցիկ ու շուքով,
Ծփում եր հրապարակը
Հազար զրոշակով.
Քայլում եյին համաշափ
Շարքը շարքի միջով —
Պիտներ ու բանվոր շատ
Իրանց առաջով:
Յույց եր տալիս հայրը
Նրանց վրա մին-մին
Ու պատմում ժպտալով
Փոքրիկ Արմիկին՝
Թե ինչու յեն բոլորը
Նսպես մեր յերկրում

Ամեն տեղ ես սրբ
Հանդեսներ սարքում:
Թե ինչպե՞ս առաջ
Մեր յերկրումը մեծ՝
Բանվորը խավար եր,
Գյուղացին տգետ,
Ու տանջվում եյին
Նրանք իրար հետ,
Տանջվում միասին.
Իսկ ծանրը նստած
Յերկուսի վզին՝
Նրանց քրտինքով
Ապրում եյին կուշա
Գյուղի ու քաղքի
Յեցն ու վաշխառուն...
Պատմում եր թե՝
Ինչքան ել վարեր,
Ցաներ գյուղացին,
Դարձյալ սոված եր՝
Զհասած հրնձին.
Դալիս եր քյոխվեն,
Դալիս տերտերը.
Հանում եր չուխեն
Հին պարտատերը,
Ու սրբում, տանում,
Խլում ամեն ինչ...
Ո՞վ եր հարցրնում

Կամ շատը, կամ՝ քիչ...
Նույնն ել քաղաքում,
Նույնն ել՝ բանվորին.
Նախանձող չկար
Վոչ մեկի որին:

Այլք են տալիս
Նորից քայլերը —
Բանակն ե գալիս.
Կամ պիտները...
Փոխում ե հայրը
Պատկերների հետ
Պատմությունը իր՝
— «Ապա, բալիկս,
Մի սրանց նայիր,
Վոր մեծանաս դու
Կքայլես եսպես
Սրանց շարքերում»:
Իսկ ինքն Արմիկը
Չեր լսում նրան.
Ուշքը խլել եր
Ուրիշ մի պատկեր —
Նայում եր վրան:
Նա, վոր կանգնած եր
Ամբողջ հասակով,
Իսկ նրա շուրջը՝
Մասսաների ծով —
Լսում եր նրան:
Հուզված եր Ինքը
Ամբիոնի վրա,
Շեշտով աջ ձեռքը
Նետել եր առաջ,
Վորի բռունցքում

Կեպին եր ճրմոած:
Ու թվում եր, թե
Մի պատկեր չեր այդ
Իր դեմը կանգնած,
Այլ կենդանի մարդ...
Յեվ լսեց նորից
Առաջին անգամ
Արմիկն այդ ուրը՝
— «Նայիր, բալիկ շան,
Հրեն Լենինը».
Ու պատկերի հետ
Կասես թե մինը
Դալիս ե մեխում
Փոքրիկ Արմիկի
Փոքրիկ ուղեղում
Այդ մեծ անունը:

Տարիներ անցան
Են որից հետո.
Պիտներ դարձավ
Փոքրիկ Արմիկը,
Հետո՝ կոմյերիտ,
Բայց պահում ե վառ
Մանուկ որբից
Են դեմքը պայծառ
Նա իրա մտքում.
Ու միակ ձգտում
Ունի դրա հետ՝
Պատվով կրելու
Մեծ առաջնորդի
Անունն իր վրա.
Պատվով տանելու
Նրա զրոշը.
Մինչև մի նոր, Մեծ
Հոկտեմբեր կգա:

ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԸ „ՄԱՐՏԻ 8-ԻՆ“

Մի արտակարգ
Աշխուժությամբ
Մանկապարտեզն
Այսօր զվարթ
Ղեկավարում է
Փեթակի պես:
Մեղունները՝
Պատիկ ու մեծ
Աղջիկներն են,
Տղաներն են,
Վոր ողակներ
Դառած փունջ-փունջ՝
Աշխատում են,
Տեսեք, ինչ լուրջ:
Վաղը չե՞ փոր
«Ութն է Մարտի» —
Միջազգային
Կանանց մեծ ուր,
Հանաք հո չի:
Վարժուհին է
Ասել նրանց,
Վոր այդ ո՞րը
Տոնն է կանանց.
Պիտ գարգարեն

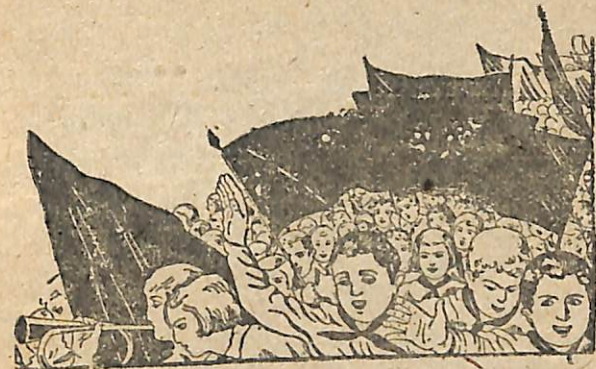

Պարտ ու պատշաճ
Դասարանի
Անկյուն ու պատ:
Ու եղ տոնի
Համար հիմա
Աշխատում են
Բանի փոքրիկ
Հոկտեմբերիկ —
Աղջիկ — տղա:
Բաժանել են
Գործն իրեն մեջ.
Վոչ ավել բառ,
Վոչ ավել վեճ:
Մուրճն է խոսում
Միայն հատ-հատ՝
Զարգարվում են
Անկյուն ու պատ...
Պլակատներ՝
Միրուն, գուզված.
Տառերն իրենց
Գրողի պես՝
Լողունգներից
Ժպտում են ցած —
«Կեցցե ես մեծ
Տոնը կանանց»:

ՄԱՅԻՍՅԱՆ ՏՈՆԻՆ

Մեր շարքերը վառ՝
Տոնին Մայիսյան
Ծաղիկ են սիրուն
Նոր գարնան նման:
Ազատ մեր յերկրում
Տիրում է այսօր
Խինդ ու բերկրում.
Մանուկ ու բանվոր,

Նրանց չեն թողնում,
Վոր աշխատանքի
Մեծ ուր տոնեն:
Սպանալիքով
Մտրակի, ծեծի —
Բշում են գործի...
Բայց նրանք խմբով
Ցեղնում են ցույցի.

Գյուղացի, զինվոր
Ցեղած միասին
Տոնում են ուրախ
Տոնը Մայիսի...
Սակայն ամեն տեղ
Մեզ պես այս ո՞րը
Ազատ չեն տոնում
Մեր յեղբայրները:

Նրանց կանչում է,
Նրանց քաշում է
Զվարթ աղմուկը
Ըմբոստ փողոցի:
Նրանք յեղնում են
Արձազանգելու.
Նրանք յերգում են
Մեզանից հեռու,

Մեզ հետ միասին,
 Մ ե կ ը Մ ա յ ի ո ի:
 Վողջուն ձեզ, հեռու
 Մեր մեծ ընկերներ.
 Մենք հոկտեմբերիկներ
 Ազատ յերկրում,
 Ձեր ճնշված յերկրի
 Բողոքն ենք լսում:
 Դուք չվհատեք.
 Մնա ե այն որը,
 Ցերք մենք կհաղթենք.
 Ցերք վոր բանվորը

Այդտեղ ել կըլնի
 Իր յերկրի տերը.
 Ու մեր շարքերը՝
 Փոխարեն կգան
 Հոգնած մեծերիդ
 Աղմուկով ուրախ.
 Խառնված իրար՝
 Աշխարհե աշխարհ
 Կգոչենք ուռն.
 Ու տերն աշխարհի
 Կտոնի ազատ
 տոնն աշխատանքի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	յերես
1. Մենք ել ենք կառուցում	3
2. Դպրոցից—Դործարան	15 ✓
3. Փոքրիկ կառուցողները	18
4. Խաղ-աշխատանք	25 ✓
5. Բնության գրկում	30
6. Սոցմրցում	45 ✓
7. Խաղ ու մարզ	47 ✓
8. Դարնանացանին	48

ՄԵՆԲ ՏՈՆՈՒՄ ԵՆՔ

9. Շողում են դրոշները բյուր	60
10. Կարմիր «Հոկտեմբեր»	62
11. Մեծ Հոկտեմբերին	63
12. Լենինի պատկերը	64
13. Փոքրիկները «Մարտի 8-ին»	66
14. Մայիսյան տոնին	6

11237

9566 6 70 409.

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Г. МЕСЯН

МЫ ТОЖЕ СТРОЕМ

ГОСИЗДАТ ГРУЗИИ